28 MAYIS 1962 SAYI :

Af işinde son Durum

AKİS

HAFTALIK ... MECMUASI

REŞAT ÖZARDA
Af Peşinde

FİATI : 1 LİRA

1962 BÜYÜK PURO-FAY MÜSABAKASINA

mutlaka katılınız

1 TALİHLİYE *Bedava*

1962 model, yepyeni bir

RAMBLER

AİLE ARABASI

RAMBLER 62, halen Amerikada en çok aranan ve en çok satılan arabalardandır. En küçük arabalardan daha ekonomiktir (1 şişe ile 210 km.) Puro Fabrikasının hediyesi Rambler 62'yi, İstanbul, Levent, Büyükdere Cad., Puro Tuvalet Sabunu ve Fay Temizleme Tozu Fabrikalarında bizzat görebilirsiniz

MÜSABAKAYA İŞTİRAK ÇOK KOLAYDIR:

3 adet Puro Tuvalet Sabunu ambalâjı ile birlikte 3 adet yuvarlak Fay Temizleme Tozu üst kapağı biriktiriniz. Bunları bir zarfa koyup zarfın arkasına açık adresinizi yazarak P. K. 572 İstanbul adresine en geç 25 Haziran akşamına kadar postalayınız

MÜHİM:

a) Mektuplarınızı katiyen taahhütlü göndermeyiniz (pratik güçlükler oluyor)

b) Zarfların üstüne P. K. 572 — İstanbul'dan başka birşey yazmayınız (Puro Fabrikası v. s. gibi)

PURO - FAY MÜSABAKASI TALİHLİLERİ 1 TEMMUZDA BELLİ OLACAK:

Müsabakaya iştirak edenler arasında Noter huzurunda yapılacak kur'a sonunda 1 talihli RAMBLER AİLE ARABASINI, 100 talihli bir düzine Puro, 100 talihli 1 düzine Fay, 100 talihli 1 kutu Arı Bisküisi kazanacaktır.

terkibinde bol köpüklü deterjan bulunan FAY TEMİZLEME TOZU, en iyi kalite ve kalitesine kıyasla piyasanın en ucuz temizleme tozudur

Köpüklü - Deterjanlı

fay

Herşeyi Daha İyi Temizler

Terkibinde, krem hassaları bulunan PURO TUVALET SABUNU kalite mükemmeliyeti bakımından piyasada satın alabileceğiniz en âlâ Tuvalet Sabunu ve en müessir güzellik müstahzarıdır.

Bol Köpüklü ve Nefis Kokulu

PURO

Tuvalet Sabunları % de 100 saftır

Faal - 2037 — 813

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 9, Cilt : XXIV, Sayı : 413

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak No.: 15
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

•

İdare :
Rüzgârlı Sokak No.: 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 61 96

•

Başyazar:

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına
İmtiyaz sahihi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

•

Yazı İşlerini fiilen idare eden
Mesul Yazı İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

•

Karikatür:
TURHAN

•

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

•

Klişe :
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlak Yasanına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlan şartları:
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlân işleri:
Telefon: 10 61 96

Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer:
Milli Eğitim Basımevi

FİYATI: 1 LİRA

Basıldığı tarih : 27.5.1962

Kapak Resmimiz

Reşat Özarda

Af spekülatörü

-Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Elinizde tuttuğunuz mecmua Ankarada piyasaya arzedildiği gün bütün Türkiye mutlu bir yıldönümünü idrâk etmektedir. 27 Mayıs pazar günü bütün yurtta, Türk Tarihinde açılan bir altın sayfanın yıldönümü kutlanmaktadır. Meşruiyetini kaybetmiş bir iktidara karşı milli heyecandan, Gençlikten, Bacından, daha doğrusu topyekûn milletten feyz alan Türk Silâhlı Kuvvetleri bundan iki yıl önce ılık bir bahar sabahı son derece başarılı bir hareket yapmış ve idareyi günü gelince asıl sahiplerine vereceğine dair kararını Türkiye Radyolarıyla bütün dünyaya ilân etmişti.

İşte iki yıl sonra, AKİS'İ elinizde tuttuğunuz şu anda bu mühim gün aynı heyecanla kutlanmaktadır. Şüphe yok ki bu mecmua ve bu mecmuayı idare edenler bu bakımdan tarifsiz sevinç İçindedirler.

AKİS bu önemli günde de, her zaman olduğu gibi, dopdolu bir şekilde karşınızdadır.

27 Mayısın bu mutlu yıldönümünde AKİS okuyucularına, 27 Mayısı yapanlardan birinin ağzından "27 Mayıs ve Sonrası"nı vermek istedik. Eski M. B. K. üyesi ve Tabii Senatör Refet Aksoyoğlunun "TARİHE BAKIŞ" başlığı altında yayınladığımız yazısını ilgiyle okuyacağınızı tahmin ediyoruz.

Bütün yurtta 27 Mayıs töreni için hazırlıklar yapılırken siyası kulis hayli hareketliydi. Koalisyonu Kurtarma Komisyonunun çalışmaları, liderlerarası toplantılar ve nihayet haftanın konusu haline gelmiş bulunan Siyasi Af meselesi bütün politik çevreleri meşgul etti.

Haftanın sonunda yapılan bir toplantı ile -şükür Allaha- hu mesele de bir karara bağlanmış oldu. Ancak İnönünün ve onun başında bulunduğu Koalisyon Hükümetinin çok evvel yaptığı tekliflerin kabulü pek kolay olmadı. Koalisyonun bir kanadını teşkil eden A. P. nin liderinin pek acemi politikacı olmadı, kavli ile fiilinin birbirine uymaması politikacılara hayli heyecanlı anlar yaşattı. Üstelik, A. P. içinde alıp yürüyen bir takım cereyanlar ve onların mâliklerinin yaptıkları bozguncu kulis, işleri hayli güçleştirdi.

İşte bu dopdolu hafta bu yüzden bir tek mesele etrafında döndü dolaştı : Siyasi Af meselesi...

Bunun için kapakta, bir af teklifiyle ilgiyi üzerine çeken Reşat Özarda bulunmaktadır. Özarda, A. P. nin bu aklıevvel Senatörü işleri büsbütün karıştırmak için elinden geleni ardına koymadı. Bütün bu ilgi çekici hâdiselerin hikâyesi AKİS ekipleri tarafından dikkatle takip edildi. Bir hafta boyunda AKİS'in iki Parlâmento muhabiri Meclis koridorlarında kulisi takip ettiler ve YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda okuyacağınız "Demokrasi!" başlıklı yazıyı hazırladılar. Yazıda, birkaç hafta evvel ortaya çıkan Hükümet buhranısın nedenlerini ve A. P. içinde kol gezen cereyanların tafsilâtını bulacaksınız.

Bitrdiğimiz hafta AKİS okuyucularına son derece ilgi çekici bir yazı sunacağımızı bildirmiştik. Ne var ki bu, elimizde olmayan sebeplerden ötürü mümkün olmadı. AKİS'in yurt dışında çalışan gayretli iki temsilcisinin hazırladıkları yazılar postada vaki gecikme yüzünden elimize zamanında geçemedi. Bu sebeple Mistin Tokerin Avrupada yaptığı pek meraklı seyahatin sadece bir safhasını anlatan yazımızı sunamadık. Metin Tokerin Papa Ciovanni XXIII ile yaptığı son derece ilgi çekici mülakatı önümüzdeki sayılarda takdim edebileceğimizi sanmaktayız.

Bir başka AKİS .... Özden Tokerin AKİS için Parisin moda çevrelerinde yaptığı incelemeleri ve Avrupanın en meşhur film artistleriyle yaptığı mülakatları da bu arada AKİS sütunlarında bulacaksınız.

Saygılarımızla

AKİS

Cilt : XXIV, Sayı : 413

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

28 MAYIS 1962

YURTTA OLUP BİTENLER

Koalisyonu Kurtarma Komisyonu son toplantısında
Kurtarılan sadece Koalisyon mudur?

Demokrasi

Paşanın çizmeleri

(Kapaktaki Politikacı)

Geride bıraktığımız haftanın ikinci yarısında, perşembe günü A. P. ve C. H. P. grupları toplantılarını bitirince Meclis koridorlarında hemen herkes ayni şeyi söyledi:

"— Tamam, bu iş bitti!"

Biten A. P. - C. H. P. koalisyonuydu. Türkiyeyi yeni bir kabine buhranı bekliyordu. Zira her iki grup da -A. P. esasen fikrinde fazla değişiklik yapmış değildi- kararlıydı. C.H.P. Meclis Grubu o gün yaptığı toplantıda durumu kesin karara bağladı C. H. P., Hükümetin af konusunda getirdiği ve bîr tebliğle açıkladığının dışına çıkmayacak, bir adım dahi geri gidilmiyecekti. Hükümet tarafından hazırlanan ve kademeli olarak mütalâa edilen Siyasi Af, zemin ve zaman uygun olursa, 29 Ekim tarihinde Meclise getirilecekti.

A. P. Grubunun o günkü temayülü ise, görünüşe göre, bu düşüncenin tamamen aksiydi ve son köprülerin atılmasına birkaç saat kalmıştı. Ancak A. P. içinde gelişen ve Hükümet programında dercedildiği şekilde, "yaraların sarılması" sloganıyla hareket eden bir grup, henüz ümidini yitirmemişti. Siyasi Affi bir atıfet, bir şefkat olarak samimiyetle isteyen bir grup, sonuna kadar mücadelede azimliydi.

Nitekim cuma sabahı saat 9'da bir toplantı yapan A. P. Genel İdare Kurulunun iki kanada ayrıldığı görüldü. Bir tarafta Gümüşpala, Osma ve birkaç milletvekili, diğer tarafta Turhan Kapanlı, Halûk Nurbaki, İsmet Sezgin ve arkadaşları yer aldılar. Toplantıda mutediller -bunlara "Siyasi Affi hakikaten isteyenler" denilebilir- saat 10'da yapılacak müşterek müzakeredeki durumu konuştular. Yapılacak tek şey vardı: Hükümet teklifinin altına imzayı atıp, meseleyi kapatmak... Kısa toplantıda mûtedüler ağır bastılar. Genel İdare Kurulunda karar şöyle alındı: Müşterek toplantıda C.H.P. nihai görüşünü bildirecekti. Bunun üzerine yarım saatlik bir ara istenecek ve oturulup durum bir kere daha gözden geçirilecekti. Ama sonuç gene Hükümetin teklifine "evet" demek olacaktı.

Saat 10'da, K. K. K. nın toplandığı meşhur salona girildi. Başlangıçta

fasla karışıklık olmadı, Kemal Satır C. H. P. nin görüşünü açıkladı ve son sözünü söyledi. Turhan Kapanlı -sözcü olarak seçilmişti- Başbakandan yarım saatlik bir ara verilmesi talebinde bulundu.

İşte ne olduysa bu sırada oldu. Şinasi Osma büyük bir ciddiyetle -evet ciddiyetle- lâfa karıştı. Araya lüzum olmadığını, müzakerelere devam edilmesini söyledi. A. P. Genel Sekreterinin sözleri evvelâ arkadaşlarını şaşırttı. Hele Osmanın teklifini Gümüşpala destekleyince iş adamakıllı çığırından çıktı. Başbakan İnönü, kimin fikrini kabul etmek gerektiğini taraflara sükûnetle sorunca, mutediller ayaklandılar ve müzakerelere yarım saat ara verilmesi fikrini savundular. Neticede oturum tatil edildi ve A. P. Genel İdare Kurulu kendi arasında toplandı. Mutedillerin düşüncesi, durumu arkadaşlarına bir kere daha izah etmek ve beyhude ısrardan vazgeçmelerini söylemekti. Belki kendilerine birkaç kişi daha katılır ve durumları daha da iyi olurdu. Nitekim ara toplantısında Cevdet Perin de Kapanlı - Nurbaki safına iştirak etti. Gümüşpalaya gelince o, toplantıya katılmaya bile lüzum görmemişti.

Karar, gene çoğunlukla alındı. İkinci defa müşterek masaya oturulduğunda yüzler gülüyordu. Gelgelelim, A. P. Genel Başkanı öyle bir harekette bulundu ki, ortalık birden karışıverdi.

Sözcü Kapanlı, A. P. nin fikrini, Hükümetle beraber olduklarını belirt-

Şinasi Osma
Yaver-i Has

ti. Gümüşpala buna şiddetle itiraz etti ve aynı fikirde olmadıklarını, affın Haziran ayı içinde çıkması gerektiğini söyledi. Kapanlı, Genel Başkanın bu sözleri üzerine yumruğunu masaya vurdu ve:

"— Bu ne biçim politikadır, bu ne biçim anlayıştır Paşa? Orada böyle karar alırsınız, burada gelip başka türlü söylersiniz. Biz 12 arkadaş. Hükümet teklifinin altına imzamızı koyacağız" dedi.

Kapanlının çıkışı Gümüşpala ve etrafındakileri ciddi surette şaşırttı. Evvelâ Gümüşpala, sonra Osma ve diğerleri -Kemal Bağcılar, Vedat Ali Özkan, Saadettin Bilgiç- salonu ter» kettiler. Diğer A.P. Genel İdare Kurulu üyelerine gelince onlar protokolü . imzaladılar ve rahat bir nefes aldılar. Günlerce devam eden kavga böylece sona erdi, taraflar anlaşmaya vardılar.

A. P. Genel Başkanıyla dört üyenin hareketi kısa zamanda Mecliste yayıldı. Hele Gümüşpalanın, "milletin sinesine avdet edeceğim" sözüyle son bulan demeci A. P. li milletvekillerinden birçoğunu ziyadesiyle sevindirdi!

Koalisyonun sarsılmasına sebep olacak bu çekişmenin başlangıcı bir kaç ay öncesine uzanmaktadır. Ancak son kertesine haftanın başında gelmiştir.

Bir arpa boyu..

O gün İnönü, koluna sıkı sıkıya yapıştığı A. P. Genel İdare Kurulu üyesi Halûk Nurbakiye:

"— Artık tahammülüm kalmadı, sabrımı tükettiler Nurbaki" dediğinde saatler 20.30'u gösteriyordu.

Başbakan, Meclisin büyük kapısına giden koridoru kolunda genç politikacı olduğu halde adımladı. Bir yandan Nurbakiyle konuşuyor, bir yandan öbür tarafındaki Başbakan Yardımcısı Akif Eyidoğana sualler soruyordu. A. P. li genç politikacı, Başbakana cevap verdi:

"— Aman Paşam, sizin sabrınızı millet tüketemedi, bizimkiler mi tüketecek?.."

Başbakan gülümsedi. Başını hafifçe sallıyarak A. P. Genel İdare Kurulunda mutedil olmasıyla ün yapmış politikacıya biraz daha eğildi ve sesini biraz daha yavaşlatarak:

"— Biliyor musun doktor, insanın tahammüllü olarak adının çıkması fena... Ne olursa olsun, Paşa tahammüllüdür. İnönü sabırlıdır diyorlar. Tahammülün faydası kalmıyor" dedi.

Nurbaki İnönünün sözlerini gülümsiyerek başıyla tasdik etti. Başbakan da gülümsedi ve sözünü şöyle bağladı:

Ragıp Gümüşpala
Pas tuttu

"— Tahammül, tahammül... Amal bir bakarsın bir gün güneş doğar...

Ardından hemen, yaranda yürümekte olan Başbakan Yardımcısı Akif Eyidoğana döndü ve:

"— Eyidoğan, Ispartadan geliyorsun, nasıl vaziyet?" diye sordu.

Başbakan Yardımcısı bu ani sual| karşısında biraz şaşaladı. Sonra gülerek:

"— İyi, Paşam. Ispartada dört yapraklı yonca yetişiyormuş" dedi İnönü gülümsedi ve yardımcısının omuzuna elini koyarak: .

"— Bu omuzlar bu kadar yükü artık çekmez Eyidoğan. Artık tahammül etmiyeceğim.."

Başbakanın sözleri o günün politik portresini çizmesi bakımından oldukça önemliydi. Gazeteciler dudaklarını ısırdılar. Birşeyler daha söyliyeceğini umdukları için Başbakanın peşinden ayrılmadılar, küçük Opel otomobiline kadar kendisini takip ettiler. İnönü başka birşey konuşmadı. Uğurlıyanları gülümsiyerek selâmladı ve Meclisten Çankayada yerine doğru yola koyuldu. Günlerden salıydı ve politik çevrelerde oldukça gergin bir hava hüküm sürmekteydi. İki partinin, saat 14'te başlayan, Koalisyonla ilgili toplan sı son derece ilgili sahnelerle seçim iki parti arasında büyük çekişme olmuştu.

Hikâye, K. K. K. toplantısına katılan A. P. ekibinin belli fikirler masaya oturmasından doğdu. Bun dan evvel cereyan eden ve Hükümetin bir tebliğiyle son bulan müzalf

elerde durum bir parça tebellür etmiş, tarafların fikirleri, karşılıklı tartışmalardan sonra iyi-kötü bir sonuca bağlanmıştı. Hükümetin, A. P. li Bakanların da iştirak ettiği, af konusundaki bildirisi, halkoyunda, ki tarafın anlaşma zemini bulmağa doğru gittiği fikrini doğurmuştu. Bazı gazetelerin -ki bunlar devamlı su--ette aynı telden çalmaktadırlar- yanına rağmen, iki tarafın anlaşmaya yaklaştığını gösteren gerçekler tebliğde mevcuttu. İşte bundan dolayıdır ki işin kolaylıkla halledilebileği iyi niyetli bazı politikacılar tarafından söyleniyordu. Ancak paırtesi toplantısında meselenin biç de o kadar kolay olmadığı anlaşıldı, sıra A. P. heyeti, kalındığı yerden haşlamak şöyle dursun, daha gerilemeye gidip, meseleyi yeni baştan ele almak temayülünü gösterdi. İlk sözri, "Haziranda af çıksın" oldu.

O gün Başbakan İnönü, A. P. li politikacıları sadece dinledi. A. P. liler konuştular, konuştular. Meseleyi sa•œ bir noktadan mütalâa ediyorlar, fın, Meclis tatile girmeden çık--asını ve kademelerin biraz daha mullendirilmesini istiyorlardı. Afın siyasi yatırım konusu yapılması- istemelerine rağmen, seçmenlerin önüne bol malzemeyle gitmeyi akıllarına koymuş gibi konuşuyorlar- Müzakerelerde ziyadesiyle sıkın, bocalayan ve buram buram terleyen, A. P. nin teşkilât Başkanı bir bakıma Genel Başkan Vekili-Orhan Kapanlı oldu. Arefe günü hükümetle A. P. Genel İdare Kuru- arasında kuryelik yapan Kapanlı P. Genel İdare Kurulunun bu kodaki fikrini Hükümete taşırken sına böyle çorapların örüleceğim mediğinden, Genel Başkanın davtuşını hayretler içinde karşıladı ve karşı tarafın nâzik tebessümleri alda ezildi. Nitekim Kapanlı, toplantıyı müteakip, Genel İdare Kurulundaki vazifesinden istifa ettiğini P. li İdarecilere bildirdi. Böyle- kendisiyle daha fazla oynanmanın önüne geçmiş olacak, hiç değil- arefe günü yaptığı görüşmelerin yükünü omuzlarından atacaktı.

O gün, Kapanlının istifasını geri alması hususunda A. P. nin mutedil milletvekilleri ne kadar uğraştılarsa sonuç elde edemediler. Ama bir gün sonra Kapanlı istifadan vazgeçmeyi evlâ buldu ve olaylar kendisini haklı çıkardı. Böylece, Koalisyonun (kanadını teşkil eden A. P. ve C. P, arasında yeniden büyük aykırılar ortaya çıktı.

lider ki..

bir gün sonraki toplantı daha hararetli ve tarafları birbirleriyle daha çok karşı karşıya bırakacak şekilde cereyan etti. A. P. Genel Başkanının fikri de vuzuha kavuştu.

Haluk Nurbaki

Kafada et yerine beyin olunca...

A. P. heyetindeki çoğunluğun isteği, uzun ve dolambaçlı sözlerden sonra anlaşıldı. A. P. evvelâ, affın birinci kademesinin Haziran içinde tahakkukunu istiyordu. Ayni zamanda, kademenin biraz daha genişletilmesi, 20 yıla mahkûmların da affa

Kemal Bağcılar

Yolunu şaşırdı

dahil edilmesi talepler arasındaydı. Hele "müebbet"ler de affın şümulüne girerse, anlaşmamak için sebep yoktu! A. P. Genel İdare Kurulunun fikri de buydu!

İş buraya kadar gelince Başbakan İnönü duruma müdahale etmek lüzumunu hissetti. Bir evvelki toplantıda A. P. Genel İdare Kurulunun fikri olarak kendisine A. P. li Bakanlar tarafından söylenenlerle şimdi ifade edilenler arasında dünyalar kadar fark vardı. Kim doğru söylüyordu, bunu anlamak gerekmekteydi. Başbakan, Gümüşpalaya durumu izah etti. Hükümetin, Bakanların ifadelerine göre hazırlanan bildirisini A. P. kanadının tasvip ettiği sanılmaktaydı.

A. P. Genel Başkanı, durumu kurtarmak amaciyle İnönüye:

"— Bakanlarım beni aldatmışlar. bize oyun etmişler" dedi.

Konuşmaların burasında bir A. P. li Bakan dayanamadı. Aynı zamanda Genel İdare Kurulu üyesi bulunan Necmi Ökten:

"— Nasıl olur, Paşam? Biz aramızda neler konuştuysak burada onları naklettik. O zaman aldığımız karara göre bir bildiri hazırladık ve altına istisnasız hepimiz imzamızı attık" dedi.

Mesele öyle karışık bir duruma girmişti ki, Başbakan İnönü durumu bütün açıklığıyla öğrenmek arzusuyla masadaki oturuş nizamına göre kendisinden uzak olan A. P. 11 bazı Bakanları yanına çağırdı. Bakanlar Hükümet Başkanına izahat vermek üzere yanına gittiler. Oturduğu yerde rahatsızlanmış gibi hareketler yapan A. P. Genel Başkanı kendi kendine mırıldanmağa başladı. İnönü Bakanlarla, durumu konuşurken, Gümüşpalanın mırıldandığı görüldü:

"— Paşa, dikta yapma!"

A. P. Genel Başkanının mırıltı halinde söylediklerini ancak çok yakınında bulunanlar duyabilmiş/terdi. Yanında bulunanlar, Gümüşpalanın "Paşa, baskı yapıyorsun" gibilerden bir lâf etmek istediğini birkaç dakika düşündükten sonra bulabildiler ve bu tip dil sürçmelerine alışık olduklarından -zira Gümüşpalada rakamları şaşırma, sıralayamama gibi gariplikler de vardır- sadece gülümsediler.

Başbakan İnönü A. P. li Bakanlarla konuşmakta olduğundan, Gümüşpalanın dediklerini duymadı.

Müzakerelerin bundan sonraki kısmı Gümüşpalanın Bakanlarından şikâyeti ve A. P. Genel İdare Kurulu üyelerinin affın şekli hakkındaki görüşmeleriyle geçti. A. P.

Genel Başkanı oldukça şaşırmıştı. Öyle ki, bir ara Başbakana:

"— Bakanlarımla aramdaki irtibat kayboldu. Benden şikâyetçiler. Bakın, geçenlerde Eyidoğan benim için size, Gümüşpalanın aldığı zılgıt altı ay ona yeter demiş. Bu doğru mu?" diye soracak kadar işi ileri götürdü.

Başbakan İnönü, Gümüşpalanın bu şikâyetini mütebessim bir edayla dinledi. Sonra:

"— Hiçbir A. P. 11 Bakan sizden şikayette bulunmadı. Eyidoğan böyle bir dedikodu yapmadı. Siz aranızda konuştuysanız, onu bilmiyorum" dedi.

Müzakereler, böylesine bir hava içinde cereyan ederken A. P. Grup Başkanı Saadettin Bilgiç son derece enteresan bir teklifte bulundu. Konuşmasına milli iradenin tecellisi ve milletin temsilcilerinin Parlâmentodaki durumlarını izahla başlayan Bilgiç, daha sonra affın bu mekanizmanın içinden geçirilerek, milli iradenin istekleri gözönünde tutulmak suretiyle çıkarılması gerektiğini belirtti. Bilgicin teklifi, masanın etrafında oturanların çoğunu şaşkına çevirdi. A. P. Grup Başkanı meseleyi en sonunda Silâhlı Kuvvetlerin ve 27 Mayıs İhtilâlinin çerçevesine soktu ve sözlerine şunları ilâve etti:

"— Ordunun içinde bir plebisit yapalım.."

Müzakereler sırasında af konusunda en enteresan bilgiyi A. P. Genel Sekreteri Şinasü Osma verdi. Osma af konusunda derin incelemelerde bulunmuş, vatandaşın nabzını yoklamıştı! Öyle ki, af konusunda Harp Okulu talebeleriyle bile konuşmuş, çoğunluğunun affa taraftar olduğunu öğrenmişti!.

Osmanın müzakereler sırasında söylediği bu sözler, Meclis koridorlarında asker milletvekillerinden bazılarının gülümsemelerine yol açtı. Bu arada emekli General Kenan Esengin söyle dedi:

"— Harp Okuluna Osmanın gitmesi bir meseledir. Değil okula girmek, o köşeyi dönmesi bile kendisi için güç meseledir. Bir tek Harp Okulu öğrencisiyle karşı karşıya gelmediğini rahatlıkla ifade edebilirim."

Bıçak ve kemik

A, P. Genel İdare Kurulu üyelerinin görüşlerini parlak misallerle belirtmelerinden sonra Bayındırlık Bakanı Paksüt bir konuşma yaptı ve meseleleri derleyip toparladı.

Ağzı çok lâf yapan Bakanın İlk Sözü:

"— Bir ihtilâlden sıyrılıp normal idareye çıkabilmek, banyodan çıkmağa benzemez" oldu.

Turhan Bilgin _ Ata Bodur
Çifte kumrular

Paksüt ihtilalin ve ihtilâl sonrasının kısa bir izahını yaptıktan sonra, Koalisyonun bir kanadını teşkil eden A. P. nin durumunu tahlil etti. Birkaç noktada A. P. li politikacılara hücumda bulundu. Bir parti ki, Hükümetin sorumluluğuna ortak oluyor, sonra Genel Sekreteri gidip Hükümetin teklifiyle taban tabana zıt bir af teklifine imza koyuyordu! Bir parti Genel Başkanı ki, ortak bulunduğu Hükümetin bir üyesi köy, yollarıyla ilgili bir açıklama yaptığında, sorumlu Bakandan tek kelime sormadan, meselenin ne olduğunu anlamadan sayfalar dolusu bir muhtırayla karşılarına çıkıyor ve tamamen aykırı görüşü savunarak meseleyi polemik mevzuu haline getiriyordu.

Aynı parti, af konusunda, ortak bulunduğu Hükümetin bildirisine cevaben yayınladığı tebliğde affın şefkat, atıfet ve adalet kaidelerine uygun olduğunu ileri sürüyordu!

Gene o parti ki bütün bunları savunuyor, milli iradenin tecellisi sloganını kendisine kalkan yapıyor ve her tebliğinde de Türk Silahlı Kuvvetlerine kucak kucak selâm ve sevgi yolluyordu! Bu nasıl bir oyundu? Kestirmek mümkün olmuyordu.

Hükümet A. P. ye fikrini dikte etmek istemiyor, sadece sorumluluğun ortağma durumu izah etmek lüzumunu hissediyordu. Bunu anlayabilmek karşı tarafın ferasetine bağlıydı. Paksüt sözlerini bitirirken, A. P. Genel Sekreterinin kendisini dikkatle izleyen gözlerine bakarak, konuşmasını bağladı:

"— İnsanların kafasında, bazı meseleleri halledebilmek için et yerine beyin olması gerekir...""

işin aslı

A. P. içinde, orduyu herkesten iyi tanıdığını ve onlarla yakın teması olduğunu iddia eden Osmadan başka türlü düşünenler de vardır. Mesela Halûk Nurbaki, Turhan Kapanlı bu blokun öncülüğünü yapan iki A.P.li politikacıydı. Genel Başkanlarının aksine, af konusunda daha temkinli]] davranmanın, daha dikkatli hareketi etmenin, aklı selimin gösterdiği yolda gitmenin savunucusu olan bu grup, bu konuyu Hükümetin halletmesini doğru buluyordu. Bu bakımdan A. P. Genel İdare Kurulu toplantıları her zaman büyük arbedelere sahne oluyor, devamlı hâtıralar anlatılıyordu. Öyle ki, Gümüşpala toplantılarda uğradığı hücumlardan bezmiş, sinmiş ve Genel İdare Kurulunu toplamamağa başlamıştı. Mecburi toplantılar ise ayak divanı halinde birkaç dakikaya sıkıştırılarak geçiştiriliyordu. Bir ara Kurul üyelerinden bazıları, kanunun kendilerine tanıdığı hakka başvurmaya ve imza toplamak suretiyle Genel İdare Kurulunu toplantıya daveti bile düşündüler. Ancak, olayların bir biri ardı sıra cereyanı buna fırsat **vermedi.**

A. P. Genel İdare Kurulu üyesi Halûk Nurbaki söz aldığında A. P. lilerin hemen hepsi içlerini döktüler Ve isteklerini bildirdiler. Nurbaki meseleyi derleyip toparladı. Günün gerçeklerini, Hükümet sorumluluğunu yüklenmiş karşı partinin temsilcileri önünde söyledi. Genel İdare Kurulunda zaman zaman esen havayı anlattı ve arkadaşlarına itidal tavsiye etti.

Fakat genç milletvekilinin ısrarı fayda vermedi. A. P. içindeki karşı grup, Gümüşpalanın arkasında saf halindeydi ve 20 yıla kadar mahkûmiyeti olanların Haziran ayı içinde affın ilk kademesi olan listeye alınmasını ısrarla talep ediyordu.

A. P. içindeki bu fikir çatışmasının sebepleri çeşitlidir. Evvelâ, toptan af taraftarlarının ailevi durumunu göz önüne almak gerekmektedir. Müebbet hapse mahkûm olan Sait Bilgicin kardeşi Saadettin Bilgicin ısrarı sadece ve sadece bir kardeşlik hissine dayanmaktadır. Bilgiç bu 'hissini, bir fikrin savunucusu rolünde tatmin arzusundadır. Son günlerde Gümüşpalaya ziyadesiyle tesiri olan genç milletvekili Yılmaz Erol Akçalın -İzzet Akçalın en küçük oğlu- durumu da böyledir. A. P. Grubunda bunları bir nebze olsun haklı görenler, Parlâmentoda diğer parti milletvekillerinden bu kişiler için "eh, ne yapalım" diyenler mevcuttur.

Bir başka arzu, bazı Genel İdare Kurulu üyelerini afçı kesilmeğe zorlamaktadır. Koalisyonun bozulmasıyla, yeniden teşkil edilecek bir Hükümette sandalya kapma sevdası, genç milletvekillerinden bazılarının başını döndürmektedir. Kemal Bağcıoğlu bunlardan biridir ve kendisine Genel Başkanı tarafından Devlet Bakanlığı vâdedilmiştir. Gümüşpala ise, kulağına fısıldananların hayaline kapılmış, bu vaadlerin sarhoşluğu içindedir. Bunların boş olduğu, kendisine, Genel İdare Kurulu toplantılarından birinde yarı ciddi, yarı şaka söylendi. Nurbaki, hararetli bir oturum sırasında verilen aradan istifade ederek Gümüşpalaya:

"— Paşam, size vâdedilen Başbakanlık hikâyelerine inanmayın. Sonra avucunuzu dahi yalamak fırsatı kalmayacak" dedi.

Afçılar grubunda bulunanlardan bazıları da bunu bir namus sözü terakki ettiklerinden, direnmektedirler. Vedat Ali Özkan bunlardan birisidir.

İşte A. P. içindeki muhtelif kollardan çeşitli maksatların arkasına saklanarak gelen af fikri bu yüzden yoğun bir halde Hükümetin karşısına çıkmış bulunmaktadır. Genel İdare Kurulunda zayıfladıklarım hisseden Bilgiç ve beraberindekiler, bu defa başka yönden harekete geçtiler. Bir hafta evvel teklifini geri almasını söyledikleri arkadaşları Reşat Özardanın af teklifine imzalarını koydukları gibi, teklifin kulisini de yapmağa koyuldular.

Emin Paksüt
Doğru söyliyeni..

Özardanın teklifi, A.P. içinde büyük alâka gördü. Hele İl Başkanlarının haftanın başında yaptıkları toplantının sonucu, milletvekillerini teşkilât korkusu yüzünden bir hayli bocalattı. Zira İl Başkanları başkente gelir gelmez A. P. nin afçı grubu tarafından yakalanmış ve adamakıllı doldurulmuşlardı. Bilgiçin ustalıkla idare ettiği kampanya başarı kazandı. Nitekim, Koalisyonu Kurtarma Komisyonu çalışmaları sırasında yapılan alâminüt bir toplantıda Bilgiç göğsünü gere gere:

Saadettin Bilgiç
Bir aklıevvel

"— Ne diyorsunuz? Teşkilât ayakta! Bütün illerden af sesleri geliyor" dedi.

Yaratılan bu hava, Özardanın teklifine A. P. li milletvekillerinden birçoğunun imza koymasına sebep teşkil etti. C.K.M.P. Genel Başkan Yardımcısı Fuat Arnanın da katılmasıyla, teklifi imzalayanların sayısı 163'ü buldu. Teklife imza koyan Y. T. P. li milletvekillerinin sayısı da bir hayli kabarıktı.

Bir başka teklif

Özardanın, Kayseridekilerin affıyla ilgili teklifinin yanında Y. T. P. 11 bazı milletvekilleri, Genel İdare Kurulunu sıkıştırıyorlardı. Sonunda Y. T. P. daha evvel çıkardığı tebliğe -ki bu tebliğde, Hükümet getirmediği takdirde Siyasi Affın Y. T. P. tarafından Meclise getirileceği açıklanmıştır- , sadık kalmak amacıyla bir kanun teklifi hazırlamayı uygun buldu. Turan Bilgin, Ata Bodur, Cevat Önder ve daha sekiz Y. T. P. li milletvekili dişe dokunur bir teklif hazırladılar. Ancak teklif, liderler arasında anlaşma olmadığı, af konusu tamamen bir yana bırakıldığı sırada Meclis Başkanlığına sunulacaktı. Teklifte kademeli af talep ediliyor ve kademelerin biraz daha geniş tutulması isteniliyordu. Gerekçesinde Anayasayı İhlâl suçlularını iki gruba ayıran teklif, ikinci derecedeki suçluların ilk kademede affını derpiş ediyordu. Böylece, Bakanlar Kurulu üyeleri, Cumhurbaşkanı, Tahkikat Komisyonu üyeleri, Tedbirler Kanununu teklif edenler ve tatbikatçıları ile, zamanın İstanbul D. P. İl Başkanı Kemal Aygün ve Genel Kurmay Başkanı Rüştü Erdelhünün dışındakilerin tahliyesi mümkün oluyordu,

Özardanın teklifine imza konulurken Meclis koridorlarında tatlı şakalar da yapıldı. Bir A. P. li milletvekilinin, teklife imzasını koyduğunu söylediğinde Genel İdare Kurulu üyelerinden birinin:

"— İyi yaptın, iyi yaptın ya, bugün bir Havacı Albay, teklife imza koyan'arın listesini istedi" demesi üzerine, koşarak gidip imzasını geri

27 Mayıs ve Sonrası

Refet AKSOYOĞLU

Tarih... Evet, tarihimizde bir yıldönümü kutluyoruz. Bütün sebep ve neticeleri üzerinde münakaşaları devam edegelen ve ilerde de edecek olan bir devrimin yıldönümü.

27 Mayıs ihtilâlinin gerçek sebepleri üzerindeki bu münakaşalar, onun hazırlanış tarzı ve oluş şekil ile neticelerinin irtibatlandırılamaması ve iyi kıymetlendirilememesinden neşet etmektedir.

27 Mayıs İhtilâlinin ne getirdiği, millete ve memlekete ne kazandırdığı hâlâ iyice anlaşılamamış ve hattâ bir kısım siyaset adamları bile bu hususta sarih bir fikir edinememişlerdir,

İki yıl evvel bu tarihe kadar geçirilmiş karanlık devre ve milletçe çekilmiş ıstıraplar elbette hafızalardan silinmemiştir. Silinmiş olmasına ihtimal vermek mümkün değildir. Çünkü o devirde milletin ve memleketin siyaisi. İktisadi ve İçtimai bünyesinde açılmış olan rahneler bugün kapatılamadığı gibi, daha oldukça uzun bir müddet tedaviye ihtiyaç göstermektedir.

O devir, son asırlarda Türk Tarihinin umumi seyrine ayak uyduramıyanların memleketimizin inkişafında zaman zaman meydana getirdikleri duraklama ve geriye dönüş gibi zararlı devrelerinden biri olmuştur. İşte bu İhtilâl, gözleri geride olanların, önüne çekmek istedikleri set karşısında Türk Milletinin şanlı tarihi, Milli Mücadele ruh ve ülküsü, Milli Egemenlik azim ve iradesinden kuvvet alarak ve milletin hasletlerine, his ve duygularına, ihtiyaçlarına ve medeni gelişme temayülüne tercüman olarak, bütün orduların muhafazakâr zihniyetlerinin aksine., tarihinde daima ilerici ve inkılâpların mümessili olan Türk Ordusu tarafından gerçekleştirilmiştir.

İhtilâlin gayesi, âfâki müşahadelerden değil, milletçe içinde yaşadığımız çok yakın tarihimizin gözle görülür, elle tutular hakikatlarından istihraç edilmelidir. Memleketimizin, milli menfaatlerimiz şahıs, zümre ve bölge menfaatleri üstünde tutularak milli birlik ruhu ve hürriyet havası içinde planlı ekonomik kalkınması ve sosyal adalet, ahlak ve fazilete müstenid bir idare ile vatandaşlarımızın refah ve saadetinin sağlanması, milletimizin ileri milletler seviyesine ulaştırılması gayesi hiç bir zaman göz önünden uzak tutulmamalıdır. Bu temel felsefeye istinad ederek bakıldığı takdirde, İhtilâlin, gayesine ulaşmadığı görülür. Evet, İhtilâl gayesine henüz ulaşmamıştır. Fakat ihtilâllerin kısa zamanda bütün hedeflerine ulaştığı, ulaşabileceği iddiası ileri sürülemez.

Hürriyet nizamının tesisi çok kısa zamanda mümkün olabilir. Ancak, iktisadi sahada açılan rahnelerin kapatılması ve kalkınma yolunda semere elde edilmesi, bilhassa ve hepsinden mühim, ahlâki ve içtimai düzenin tamir ve ıslahı, ruh ve fikirlerdeki gelişmelerin netice vermesi, yılların eskitilmesine ve hattâ nesillerin değişmesine bağlıdır.

Bittabi, hâdiselerin ve fikirlerin burada teferruatı ile tartışılmasına imkân yoktur. Ancak, esas istikametlerin çizilmiş ve milletçe bu yola koyulmuş olduğu ifade edilebilir. Memleket ve millet bünyesinde yapılan tahribatı, mevcut şart ve imkânları değerlendirebilenler, bu günün kıymetini takdir edeceklerdir. 27 Mayıs tarihimizin bir altın sahifesidir. Gün geçtikçe kıymet artacaktır. Ona karşı olanlar elbette bir gün pişman olacaklardır. Tabii olarak, iktisadi ve içtimai sahada tevadi ve gelişmenin istenildiği şekilde temin edilememiş olması dolayısıyla, hürriyet nizamı içinde meydana gelmekte olan temevvüçlerden istifadeye kalkan aşırı temayülleri milli vicdan endişe ile rahatsız etmektedir. Bu durum, İhtilâlin diğer hedeflerini elde etmeyi güçleştirmektedir. Fakat iktidarı elim de bulunduranların, gerekli tedbirleri alarak, çizilmiş olan istikamette ayrılmamaları en büyük vazife mesuliyetidir. Çünkü bu yolun dönüş yoktur. İhtilâl, sebepleri, oluşu, tasarrufları ve neticeleriyle bir bütündür. Her türlü tâvizler ve atılan adımları geri alma istekleri yeni yaralar açacak, gelişmemizi çetin safhalara intikal ettirecek, fakat millet yolundan dönmeyecektir. Çünkü 27 Mayıs İhtilâli milli irade mahsulüdür, milli iradenin ta kendisidir.

Evet, bugün bir tarih kutluyoruz. Bu tarih, gelecek nesillerin de malı olacaktır. Tarihin seyrini değiştirmek mümkün değildir. İhtilâl hedefine mutlaka taşacaktır.

Refet Aksoyoğlu
Sakin ihtilâlci

ması, Parlâmento üyeleri arasında önlük espri konusu oldu.
zarda ve arkadaşları, teklifleri- şartlarnı değişmemesi halinde meclise getireceklerdir. Ancak, af konusunda fazla bir fikirleri olmayan bu kişilerin birkaç gün içinde fikirlerinden vazgeçmeleri mümkündür.
Özardanın teklifi üzerine İnönü Kafesinin güven oyu isteyeceği söylentileri de yalanlanmıştır. Hükümet teklifin normal yollardan müzekkere edilmesini ve sonucunu bekleyecektir.

gün, Anayasa Mahkemesine seçilen üyelerin yemin töreni vardı. Salonun arka tarafında yerleşmiş bulunan gazetecilerin çılgınca alkışladıkları zat, Yüksek Adalet Divanının şöhretli Başkanı Salim Başoldu. Anayasa Mahkemesi üyesi seçilen Başol and içiyordu.

Tören, Cumhurbaşkanı Gürselin konuşmasiyle açıldı. Sonra üyeler sıra ile and içmeğe başladılar.

Tören sona erince, şıra tebrik faslına geldi. Salonda bulunan herkes Anayasa Mahkemesi üyelerini tebrik etti. En çok eli sıkılan Salim

Gürsel de ayni fikirdeydi. Başbakana, günlük gezintilerinden bahsetti ve:

"— Geziyorum. Hem hastalığıma iyi geliyor, hem de köylülerle sohbet ediyorum. Faydalı oluyor" dedikten sonra ilâve etti:

"— Müşahedem şu: Köylüler bir takım meselelere kafa yormuyorlar. Onlar huzur içinde, İşleriyle güçleriyle uğraşmak istiyorlar. Bir defa birlikte çalışma şekline gidilebilse, çark dönecek."

Bu arada iki eski askerin yanına tığ gibi bir general geldi. Bu, Genel

Anayasa Mahkemesi üyeleri Cumhurbaşkanı ve Başbakanla birlikte
Demokratik rejimin temsilci ve koruyucuları

Törenler

merhale daha

ristal âvizeli salonun gerilerinden büyük bir alkış koptu. Bütün başlar geriye çevrildi. Tam karki süslü kürsüyü terk etmek ü- bulunan, favorileri uzun, kır mütevazi adam başını tevazu önüne eğdi ve yerine doğru iler- Arka sıralardan kopan ve önler tarafından da desteklenen al- henüz bitmemişti.

hadise, bitirdiğimiz haftanın ortanda, perşembe günü, T. B. M. M. Şeref Salonunda cereyan etti. O

Başol oldu. Başol gazeteciler tarafından iki defa tebrik edildi.

Davetliler ve üyeler, yan salonda hazırlanmış olan büfeye alındılar. İşte orada Başbakan ile Cumhurbaşkanı sohbet etmek fırsatını bulabildiler. Duvara yakın konulmuş olan kanapeye oturan Başbakan İnönü ve Cumhurbaşkanı Gürsel, memleket meseleleri etrafında kısa ve samimi bir sohbette bulundular. Bir ara Gürsel Başbakana:

"— Paşam, meseleler ne âlemde?" diye sorunca, İnönü:

"— İyidir. Bir defa söz verseler, herşey yoluna girecek" cevabını verdi.

Kurmay Başkanına vekâlet eden 2. Ordu Komutanı Korgeneral Refik Tulga idi. Tulga, Gürselin elini sıkarken, Başbakana son derece nâzik bir selâm verdi. Tulga ile Gürsel bir müdet konuştular. Daha sonra Gürsel, Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaşı yanına çağırttı ve kendisinden otomobil sanayiinin durumu hakkında malûmat aldı. Bu sohbeti gazeteciler kolaylıkla takip ettiler. Zira konuşma fırsatı bulan Çelikbaş pek tiz perdeden konuşuyordu.

Anayasa Mahkemesi üyeleri. Cumhurbaşkanı ve Başbakanla birlikte resim çektirdiler. Bir ara Başbakanın, etrafına bakımlığı ve yerinden

kalktığı görüldü. İnönü, kendisine doğru gelmekte olan Başolun elini tuttu ve hararetle tebrik etti. Başbakan ve Başol bir müddet öylece kaldılar. Foto muhabirleri ise bu pozu kaçırmadılar.

Tam bu sırada huzursuz bir zat, yanındaki arkadaşını iknaa çalışmaktaydı. A. P. Genel Sekreteri Osma ile Gümüşpala arasında cereyan eden muhavere, Osmanın şu sözleriyle nihayettendi:

"— Artık gitsek iyi olur. Bizim burada galiba işimiz kalmadı."

Haftanın ortalarındaki o gün, Demokrasi rejiminin emniyet supapı mahiyetindeki yepyeni bir müessese resmen teşekkül etmiş oldu.

Adalet

Zarf ve mazruf

Geride bıraktığımız haftanın ortalarında çarşamba günü, Ankara Adliyesinde son derece ilgi çekici bir duruşma cereyan etti. İkinci Ağır Ceza Mahkemesi salonunu dolduran dinleyici kalabalığından çoğu, ister istemez yıllarca önceyi hatırladı. Herşey, eskisine çok benziyordu. Salon aynı salondu, Başkanlık mevkiinde oturan adam aynı adamdı, sanık avukatına ayrılmış olan yeri işgal eden adam aynı adamdı ve yargılanan sanık ta gene yıllarca öncesinde olduğu gibi bir milletvekiliydi. Durumun benzerliğini kavramış olanlar, başlarını iki tarafa sallayıp, bu garip tekerrüre gülmekten kendilerini alamadılar.

Bütün bu benzerlikler içinde, değişik olan ve birincisine hiç benzemeyen, duruşmanın mahiyetiydi. Yıllar öncesi aynı salonda, aynı Sırrı Kalayoğlu, aynı avukat Orhan Arsılın savunduğu sanık milletvekili Osman Bölükbaşıyı yargılamıştı Bugün ise, Bölükbaşı yerine, karşısında sanık olarak A. P. Zonguldak milletvekili Nuri Beşer bulunuyordu. Ama, Beşere isnat edilen suç, hiç de Osman Bölükbaşınınki gibi şerefli bir suç değildi. Beşer, demokratik rejimin savunuculuğunu yapan Türk Ordusuna hakaretten yargılanmaktaydı.

Duruşma o gün, saatlerin 9,35'i gösterdiği sırada başladı. Salonun dinleyici sıraları meraklılar tarafından tamamen doldurulmuştu. Dinleyiciler arasında bir hayli de, dikkati çekecek kadar makyaj yapmış ve gösterişli giyinmiş kadın vardı. Basına ayrılan ön sırayı gazeteciler doldurmuşlardı.

Nuri Beşer, dört Jandarma erinin arasında salona alındığında saatler

Nuri Beşer son duruşmasında.
Elpençedivan!..

tamıtamına 9,38'i gösteriyordu. Beşer alışkın adımlarla, hiç etrafına bakınmadan, parmaklıklarla çevrili sanık mahalline geçti, ince gri çizgili siyah elbisesinin pantalonunu dizlerinden yukarı çekti, itinayla oturdu. Beşerden biraz sonra da iki avukatı Osman Şahînoğlu ile Orhan Arsal yerlerini aldılar. Bütün gözler, Başkan Sırrı Kalayoğlunun üzerindeydi Kalayoğlu, herşeyin hazır olduğunu gördükten sonra önündeki mikrofonun kontrolünü yaptı ve duruşmayı açtığını bildirdi. Beşerin avukatı Feridun Hendek, Başkanlığa gönderdiği dilekçesinde, vekillikten istifa ettiğini bildiriyordu. Beşer Hendeken yerine Orhan Arsalı tâyin etmişti.

Hendekin dilekçesinden sonra Kalayoğlu, Meclis Zabıtlarından çıkarılmış bir teklifi okudu. Teklif, Nuri Beşerin, Türk Silâhlı Kuvvetler bağlılık telgrafı çekilmesi konuş da Meclis Başkanlık Divanına verdiği teklifti. Sonra da Beşe 28 Mayıs 1960'da Cemal Gürsele ondan bir süre önce de Adnan Menderese çekmiş olduğu bağlılık telgrafları okundu. Telgrafların ol ması, salonda mırıltılara sebep oldu. Beşerin diğer bir bağlılık telgrafı ise, 1960 yılma ait P. T. T. kayıtları harmanlanıp imha edildiği için bulunup okunamadı.

Sıra, şahitlerin dinlenilmesine inişti. Duruşmaya davet edilen şahidin dinlenilmesine başlanma önce Başkan, bir dilekçe okudu, dilekçe, Ercüment Bolkır adlı sinden geliyordu. Ercüment kır, kendisinin de şahit olan dinlenilmesi için müracaatta

lunmuştu. Anlatmak istedikleri de de Nuri Beşer ile Adana Senatörü Galip Avşaroğlunun birbirlerine bağlılık derecelerini gösteren vakıalardı. Savcının da mütalâası alındıktan sonra, bu gönüllü şahidin celbine lüzum görülmediği bildirildi.

Duruşmaya çağırılan iki şahitten Kars Milletvekili Kemal Kaya ile Adana Milletvekili Melih Kemal Küçükepepınar gelmemişlerdi. Üçüncü şali t, gazeteci Erdoğan Tokmakçıoğlu çağırıldı. Tokmakçıoğlu,- "hatırlamıyorum efendim"lerle dolu, insicamız bir ifadeden sonra, bir celse önce dinlenen şahit Kurtul Altuğun verdiği ifadenin doğru olduğunu, konisinin de bundan farklı şeyler söylemiyeceğini bildirmekle yetindi. Sonra AKİS Yazıişleri Müdürünün bir celse önceki ifadesi bir kere daha okundu.

Nuri Beşer, ifade süresince elindeki sekize katlanmış kâğıda mütemaiyen bir takım notlar aldı. Sonra da adeler hakkında söyliyeceği bir şey olup olmadığı sorulduğu zaman, parmaklığa dayanıp elindeki notlara bakarak pek de önemli olmayan birkaç hususu hatırlatmakla yetindi.

olmak veya olmamak!.."

tanışmanın enteresan tiplerinden birisi de Beşerin avukatı Orhan Arsaldı. Arsal, kendisine her söz verişte ağır ağır ayağa kalkıyor, önce salonu baştan aşağı süzüyor, sonra da Shakespeare oynayan bir aktör gibi el ve kol hareketleriyle, kelimenin üzerine basa basa konuşuyordu. kaldı ki, böyle hareket edip bütün gücünü kullanmakla Mahkeme Heyetini tesir altında tutacağına inanıyordu. Hatta bir ara sağ elini Sırrı Kalayluya alabildiğine uzatarak:

j "— Siz bundan çok önceleri öyle büyük bir cesaret örneği verdiniz ki zaman ne Anayasa, ne Anayasa mahkemesi, ne Yüksek Hâkimler Kurulu ve hattâ ne de yaşama emniyeti vardı.." şeklinde bağlayan kısa bir tabede bulundu.

Saat 10.45'te duruşmaya ara verildi. Beşer, parmaklıklardan kurtulur kurtulmaz Basın mensuplarını gördü. Hepsiyle ayrı ayrı selâmlaştıkdan sonra, birlikte yan koridora daldı. Pişkin politikacı, kısa süren mahkûmiyet hayatına da pek çabuk itibak ettiğini hareketleri ve sözleriyle anlatmaya çalışıyordu. Bir a- bir gazetecinin:

"— Tahliye edilmek istiyor musunuz?" sorusuna:

"— Hayır, böyle bir çabam yok. "Takırlarsa çıkarım, bırakmazlarsa kalırım" diye cevap verdi.

Hemen oracıkta bulunan Orhun arsal, Beşerin bu samimi sözlerine Shakespeare'in bir sözüyle nazire yapmak istedi:

"— Evet... Shakespeare'in de dediği gibi, olmak veya olmamak... Önemli değil."

Duruşmanın ikinci kısmı, yirmi dakika sonra başladı. İlk söz Arsala verildi. Arsal, Beşerin dokunulmazlığının kaldırıldığı gün Meclis Kürsüsünden yaptığı müdafaa zaptının burada okunmasını ve olayların en iyi şahitlerinden birisi olan eski K. K. K. Emekli Orgeneral Muhittin Onürün de şahit olarak dinlenilmesini istedikten sonra bir kere daha şans denemiş olmak için tekrar tahliye talebinde bulundu. Savcının da bu hususlarda fikri alındıktan sonra, Muhittin Onürün şahitliği dışındaki diğer iki istek reddedildi.

Beşer, mahkeme salonunu terkederken geldiğinden olduğu gibi neşeli görünmüyordu. Çıkarken, öğleden sonra ziyaret günü olduğunu Basın mensuplarına hatırlatmayı da ihmal etmedi.

Bahir Ersay
Akıl için yol birdir

İşçiler

Yazdı imtihan

Bu satırların okunduğu sırada İstanbulda, Cağatoğlunda, eski Eminönü Halkevi - yeni adıyla Eminönü Öğrenci Lokalinde, Türk işçisi yeni bir "imtihan" daha vermiş olacaktır- Bu imtihan 40 bin tekstil işçisini temsil eden İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikasının yıllık kongresinde cereyan edecektir. Kongrenin, 27 Mayıs ihtilâlinin ikinci yıldönümünde yapılması, mesut bîr tesadüftür ve bu, "imtihan" ın sonuçlarını, daha manâlı bir hale koyacaktır.

İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikasına bağlı 7 şubeden -Topkapı, Bakırköy, Yedikule, Mahmutpaşa, Beyoğlu, Anadoluhisarı vs Eyüp - gelen 483 delegenin katılacağı kongre için hazırlanarak 15 gün öncesinden dağıtılan faaliyet raporu, şimdiye kadar ki faaliyet raporlarından farklı hususiyetler taşımaktadır. Tekstil Sendikasının ciddi idarecileri, klâsik ve basmakalıp bir faaliyet raporu yerine, daha güç, fakat daha değişik şıkkı tercih etmişler ve günlerce süren bir inceleme ve araştırmadan sonra, doğrusunu söylemek lâzım gelirse, hakikaten dört başı mâmur bir faaliyet raporu meydana getirmişlerdir. Orta boylu bir kitap hacminde olan 104 sayfalık bu faaliyet raporu, münhasıran işçi meselelerini ihtiva etmemekte ve eğitim meselesinden, Türk işçisinin Müşterek Pazar hakkındaki görüşlerine kadar birçok meselelere cesaretle eğilerek kanaatlerini bildirmektedir. Rapor, Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Yönetim Kurulu, başta tecrübeli ve basiretli Bahir Ersoy olmak üzere, bir "ekip çalışması" halinde titizlikle hazırlanmıştır.

Nitekim İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikasının Türkiyede eğitim meselesiyle alâkalı müşahedeleri, birçok fanatik devrim düşmanının kulağına küpe olacak mahiyettedir. Faaliyet Raporunun 33. Sayfasında "Eğitim ve Biz" başlığı altında Türk işçisinin bugünkü eğitim sisteminden memnun olmadığı ifade edilmekte ve "Halk, içinde halktan uzak bir sistem elbette başarılı olamaz. Eğitim, halk içinde halk için yapılmalıdır. İstediğimiz, köylüye köyü değerlendirici ve dünya görüşünü aydınlatıcı, şehirliye hayatı öğretici ve her ikisine de köy . şehir bağlarının en yapıcı prensipler üstüne nasıl oturabileceğini öğretecek eğitimdir" denilmektedir.

Yoğurdu üfleyelim

Raporda, köy enstitülerinin açılması fikrinin hararetle desteklendiği müşahade edilmektedir. İşiçler "köy enstitülerini kapatan zihniyete karşı olduklarını" cesaretle söylemekten çekinmemekte ve "onları kapatanları affetmeyeceklerini" bildirmektedirler.

Raporun hazırlanması sırasında, tecrübeli ve Batılı anlamda bir sendika lideri olan Bahir Ersoy, Türk sendikacılığının teşkilâtlanma hamlesi meselesi üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir. Bahir Ersoyla, çalışkan ve dinamik yardımcısı Yunus Karanın gayretleri sonunda, raporun bu kısmı hazırlanmıştır. Bu kısımda, siyasi partilerin sendikalara nüfuzu gayretlerinin doğurduğu zararlar belirtilmiş ve "Bu itibarla sendikalar siyasi partilerin manevraları-

na karşı uyanık olmalıdırlar" denilmiştir. İhtiyatlı TEKSİF'çiler -Tekstil Sendikasının kısaltılmış adı - 27 Mayıs İhtilâli öncesinde, ziyadesiyle meşhur Nuri Beşerin başında bulunduğu Türk - İşin ne hallere düştüğünü gördüklerinden, "yoğurdu üfliyerek yeme" prensibinden şaşmama kararında olduklarını göstermişlerdir.

İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçilerinin Müşterek Pazar konusundaki görüşleri de, Müşterek Pazara alınmamız ile ilgili müzakerelerin yapıldığı şu günlerde, Türkiyede çalışanların hakları bakımından önem taşımaktadır. TEKSİF'çiler haklı ihtiyatlılıklarını burada da göstermişler ve Müşterek Pazara girmenin önce bir "bünye" meselesi olduğu üzerinde İttifak etmişler ve herşeyden önce "yerli sanayinin ıstırap çekmemesi için gerekli tedbirlerin alınmasını" tavsiye etmişlerdir. Aksi halde, esasen mevcut olan işsizliğin daha da artması TEKSİF'çilere göre çok muhtemeldir ye "eğer işsizlik bu güne kadar rastlanmadık bir seviyeye ulaşırsa şaşkınlık gösterilmemeli" dir.

"Kuru Maliyeci"

Fakat TEKSİF'çilerin asıl gayretleri vergi politikasına teksif edilmiştir: Raporun en mükemmel olarak hazırlanan kısmının bu olduğunda, hemen herkes ittifak etmektedir. Gelir Vergisi tadilâtının sadece büyük kazançlı ticaret erbabına yaradığım ve emekçiler aleyhine bazı durumların ortaya çıktığını belirten raporda, "Alaybek Komisyonu" adıyla tanınan Vergi Reformu Komitesine de yüklenilmektedir. Maliye Bakanı Şefik 1nanın geniş ölçüde vergi kaçırdıklarını belirttiği yüksek gelir gruplarının, vergi nisbetlerini indirmekle ne faydalar sağlanacağının bilinmediği, bilâkis Alaybek Komisyonunun yeni, vergi kaçırma imkânları sağladığı ifade edilmektedir. Alaybek Komisyonunun teklif ettiği "yatırım indirimi"nin, ziraat ve ticarete büyük işletme sahiplerine yıllarca vergi ödememe imkânı sağlıyacağı ileri sürülmektedir. TEKSİF'çiler Tavizler Komisyonu diye adlandırdıkları "Alaybek Komisyonu"na ve tabii bu arada Maliye. Vekili Şefik İnana da vergi reformlarındaki haksızlıklar konusunda, veryansın etmektedirler. Kuru Maliyeci Şefik İnan -tâbir, Bahir Ersoya aittir- TEKSİF'çilere göre, takip ettiği vergi pilitikası ile Devlet gelirlerini azaltarak kalkınmayı baltalayıcı bir tavır takınmıştır. 193 sayılı kanunun dar gelirliler aleyhine tâdil edilmesini "vergî adaletsizliği" olarak karşılayan Tekstil Sendikası liderleri, bu arada ünlü vergi

Yunus Kara
Dinamik yardıma

uzmanı Kaldor'un, vergi sistemimiz hakkındaki tenkidlerine hak vermekte ve şöyle demektedirler :

"Bu politikadan 180 derecelik **bir** dönüş yapılmadığı takdirde plân, kalkınma ve sosyal adalet lâfları kendi kendimizi aldatmaktan başka bir manaya gelmiyecektir."

Karagözün evinde olanlar

İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Kongresinde, halen-idare-

11. Dönem Faaliyet Raporu
Dikkate değer bir çalışma

yi elinde tutan Bahir Ersoy - Yunus Kara - Sabri Tığlı üçlüsüne muhalefette bulunulmaması ve eski ekibin yeniden seçilmesi son derece muhtemeldir. Türk - İş Başkanı Seyfi Demirsoyun Kongre Başkanı seçildiği kongreye İstanbuldaki Amerikan diplomatik misyonu büyük alâka göstermiştir. Amerikan Başkonsolosu Ben Hill Brown ile Amerikanın Türkiye İktisadi Yardım Misyonu Başkanı Van Dyke, Bahir Ersoya başvurarak kongreyi takip etmek istediklerini bildirmişlerdir.

TEKSİF"in Cağaloğlunda, Cemalnadir Sokağındaki, Karagözün evini andıran minyatür ve bastıkça tahtaları gıcırdayan merkezi, kongreden önce delegelerin uğrak yeri olmuştur. Çalışkan ve dinamik Genel Sekreter Yunus Kara, yorgunluktan ve çalışmaktan süzülmüştür. Sempatik Bahir Ersoy ise, her zamanki mühmel ve mütevazı görünüşü ile AKİS Muhabirine: "Pazar günkü imtihana hazırlandığım" söylemiştir. Aslında "imtihan", sadece Bahir Ersoyun değil, Türk işçisinin imtihanıdır ve İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri idarecileri, bu imtihanın ilk kademesini "yazılı" olarak başarıyla vermişlerdir.

Basın

Yalancının mumu

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında, cuma günü, Meclis salonlarında genç bir milletvekili, takip edeceği hareket tarzını Basın mensuplarının kararlaştırmasını istiyordu. İstanbul Milletvekili Suphi Baykamı son derece üzen hâdise, bir takım gazetelerde yapılan neşriyattı. D. P. devri zenginlerinden Muammer Kıranerin Zaferi ile A. P. nin Sonhavadisi ve meşhur ve malûm Yeni İstanbulun mal bulmuş mağribi gibi yapıştıkları naher, Baykamın bir çanta satıcısıyla kavga ettiğine, hattâ karşılıklı tokatlaştığına dairdi.

Haberin gazetelerde intişarından bir gün sonra Baykam, bayram dola yısıyla gittiği İstanbuldan döndü. Ba sın mensuplarına, bilhassa adı geçen gazetelerin muhabirlerine, hâdisenin kendisiyle hiç bir ilgisi bulunmadığı nı söyledi, bahis konusu çanta satıcı sının dahi hadiseye ismi karışan milletvekilinin kendisi olmadığını üzülerek ifade ettiğini açıkladı ve sonra Ba sın mensuplarına sordu:

"— Basına tekzip göndermek istemiyorum. Şimdi olayı öğrendiniz. Na sıl isterseniz öyle bir açıklama koyu; ve bir insanın şerefiyle oynamış du ruma düşmeyin."

Kıranerin Zaferinin muhabiri de dahil, gazetecilerin hemen hepsi ikna oldular ve gazetelerine koyacaklarını vaad ederek Meclisten ayrıldılar.

Aaa, ertesi gün bir de bakıldı ki ayni gazetelerde ayni haber, üstelik bir de yorumuyla arz-ı endam etmemiş mi! İşte, Baykamın sabrını taşıran bu oldu. Zaferin ve Tercümanın muhabirlerini yakaladı, meseleyi sordu. Aldığı cevap, bir zihniyeti ortaya koyması bakımından cidden ilgi çekiciydi. Muhabirler :

"— Vallahi Suphi bey, biz haberi yazdık, verdik. Üstelik, ikaz da ettik. Ama ne yapalım, gazete bizi dinlemedi" dediler.

Baykam pek üzüldü ama, hakkını kanuni yollardan aramayı denemedi. Sadece, bahis konusu gazeteleri Basın Şeref Divanına şikâyet etti.

Bitirdiğimiz haftanın sonunda Meclis koridorlarında, şerefli Türk Basınının D. P. iktidarı devrinde yaptığı mücadeleler bir defa daha bu sebeple hatırlandı ve bahis konusu neşriyatı yapan gazetelerin davranışı tek bir cümle ile tavsif edildi:

"— Kediler sirke içerse işte böyle olur!"

Suphi Baykam

"Vay benim köse sakalım!"

Zabıta

Karakolda ayna var

Başbakanlığın önünde bekleşmekte olan gazeteciler birden dikkat kesildiler. Tam karşıda, Temyiz Mâhkemesinin kapısında bir zamanların Yüksek Adalet Divanı Başsavcısı Altay Ömer Egeseli görmüşlerdi. Eski dostluğa güvenerek kendisine doğru yürüdüler ve elini sıktılar. Egesel gazetecileri gülerek karşıladı, hallerini hatırlarını sordu. Ancak, gazetecilerden birinin tokalaşmak üzere elini Egesele uzatmasıyla kıyamet koptu. Egesel, gazetecinin kendisi hakkındaki yayınlarından ötürü, belki de bu yayınlarla uşaktan yakından bir ilgili si bulunmayan genç muhabire ağza alınmaz sözler söylemeğe başladı. Muhabir şaşırmıştı. Hakaretler karşısında bir an bocaladı, sonra kendini toparlıyarak, bu şekilde konuşmaya hakkı olmadığını Egesele hatırlattı. Bunun üzerine sabık Başsavcı daha da ağır küfürlerle, ufak yapılı muhabirin üstüne yürüdü. Egeseli kardeşi destekledi. Gazeteciler araya girmeselerdi, belki de orada, Başbakanlıkla Temyiz mahkemesinin tam ara yerinde bir gazeteci feci şekilde dövüşecekti. Egesel, gazteciler tarafından güçlükle zaptedilip otomobiline bindirildi ve oradan uzaklaştırıldı.

Olay, geride bıraktığımız haftanın ortalarında, çarşamba günü cereyan etti. Hakarete uğrayan gazeteci, o 'sırada orada bulunan gazetecilerin ve tesadüfen oradan geçmekte olan bir C.H.P. Senatörünün de şahitliğine başvurarak, kendisine hakaret eden, üzerine yürüyen sabır Başsavcı Egesel hakkında dâva açtı. Karakollara gidildi, zabıtlar tutuldu. Gene gazeteciler tarafından olay Gazeteciler Sendikasına duyuruldu, Sendika Başkanı bir demeç vermek zorunda kaldı. Sendika Yönetim Kurulu, bir bildiriyle olayı protesto etti. Bir gazetecinin, bir, fikir işçisinin, çalışmakta olduğu gazetenin politikasından dolayı hücuma ve hakarete uğramasını . asla müsamaha ile karşılamıyacağını belirtti.

Taş yerinde ağırdır

Egeselin kızgınlığının sebebini anlıya bilmek için gerilere gitmek, olup bitenlere ve gazetelerde yazılanlara şöyle bir göz atmak gerekmektedir.

Yüksek Adalet Divanı Başsavcısı Egesel, bundan bir süre önce, kendi aleyhinde yayın yapan bazı gazeteleri telefonla aramış ve bu gazetelerin sorumlularını, kendisi hakkındaki yayınlarından dolayı, önce nezakete, sonra da terbiyeye davet etmişti. Gazeteler bu telefon konuşmalarını istismar ettiler. Bunun üzerine Egesel bu sefer gazetelere ve gazetecilere telefonla tecavüz yoluna gitti. Bir hukuk adamının bir nevi ihkak-ı hak iddiasında bulunması kolay kolay görülmüş, işitilmiş şey değildi. Ama Egesel bunu yaptı. Bunun üzerine gazeteler, Egeselin üzerine daha çok düştüler. Düştükçe de Egesel bunlara malzeme vermekten geri kalmadı. Öyle ki bir ara bir kısım gazetelerde Egeselsiz nüsha çıkmaz oldu. Egeselîn her davranışı, her hareketi, her sözü bu gazetelerde tefrika edilmeye başlandı. Bu hücumlar, bu tefrikalar yüzdeyüz doğru muydu? Elbette ki hayır. Hattâ rahatça iddia edilebilir ki, yazılanların, Egesele atfedilenlerin yüzde doksandokuzu yalandı, iftiraydı. Ama Egesel, bu yalanlar, bu İftiralar karşısında itidalini korumayı beceremedi.

Doğrudur, insanoğlunun da nihayet bir sabır ölç*üsü,* bir tahammül derecesi vardır. Ama ne olursa olsun, bir kimse, ömründe bir tek kerecik bile olsa, önemli bir görevin sorumluluğunu üzerine almayı kabul etti mi, artık onun sonuçlarına katlanması gerekir.

Herşeye rağmen bu memlekette kanunlar vardır, tekzip hakkı vardır, hakimler vardır. Egesel, gerçekten sabır taşıran tecavüzler karşısında bir hukuk adamı olarak, hakkını buralarda arayabilirdi. Nitekim zaman zaman bu yolları denedi de. Ama bundan daha fazlasına gitmek, bir hukukçu için asla ve asla tecviz edilemez bîr haldir. Egesel ise bu yola gitmiştir. Bu yola gittiği için de, geride bıraktığımız haftanın içinde üzücü bir olaydan dolayı karakolluk olmuştur.

Egeseli, bir hukuçuya yakışmayan hareketlere sevkeden sebepler nelerdir? Bunları şöylece sıralamak mümkündür?

Bazı gazeteler, Egeselin genç ve güzel hanımları "yeğenim" diyerek Yassıada duruşmalarına getirdiğini, birçok genç hanımla gezdiğini ve etrafa bunları "yeğenlerim" diye takdim ettiğini yazdılar. Egesel eşinden ayrılacak diye yazdılar. Egeselin boşanma dâvası gizli görülüyor, gazeteciler mahkeme salonuna alınmıyor diye yazdılar. Egesel, boşanma dâvası sırasında, kapı aralığından duruşmayı dinlemek, resim çekmek isteyen gazetecileri kovaladı, Adliyede bir foto muhabirini tartakladı ve kaçtı diye yazdılar. İşte Esreseli çileden çıkaran bunlar oldu. Bir zamanların Başsavcısı, bu yayınlar karşısında itidalini kaybetti ve gazetelere daha çok malzeme vermeğe başladı.

Şöhret yolu pek dardır

Hiç şüphesiz. Egesel de herkes gibi bir insandır. Genç ve güzel yeğen-

lerinin bulunması gayet tabiidir. Eşinden ayrılmak veya ayrılmamak herkes gibi onun da hakkıdır. Hatta, eşinden ayrıldıktan sonra başka oir kadınla da düşüp kalkabilir. Bunları yapamaz diye bir kayıt yoktur. Ancak, Egeselin yapamıyacağı bazı şeyler vardır. Vazifeleri kısa da sürse, bir ihtilâl idaresinde önemli mevkiler işgal etmiş, sorumluluklar yüklenmiş olan kimseler artık diledikleri gibi hareket etmek serbestisine sahip değillerdir. Madem ki tarihin bir yerinde, toplumun kaderinde rol oynamışlardır, özel hayatlarının her an efkârı umumiye tarafından didik didik edileceğini akıllarından çıkarmamamaları gerekir. Egesel bunlardan biridir. Yassıada duruşmaları sırasında, taşıdığı sorumluluğun büyüklüğü derecesinde halkın sevgi ve sayrısını kazanmış olan bu zatın, adımlarını ölçülü atması bir zarurettir. İşte Egesel bunu anlıyamamış, ağır ağır çıktığı şöhret merdivenini süratla inmeğe başlamıştır.

Bazı gazeteler kendisi hakkında kötü şeyler mi yazmışlardır? Kendinin hususi hayatını mı teşhir et---lerdir? İftirada mı bulunmuşlardır? Bundan tabii birşey olamaz. Zira Egesel, kapanan bir devrin hesabını germekle vazifelendirilmiş bir kimsedir. Egesele saldıranlar, onun şahsında, bir devrin hesabını görenlere saldırmaktadırlar. Bunda yadırganacak bir taraf yoktur. Ne var ki, Egesel bunu anlamamış, durumun farklı olduğunu kavrıyamamıştır. Hissi hareketinin sebebi budur.

Beş parmağın beşi...

Egeselin adının karıştığı olaydan bir gün sonra, öğle sonu, Büyük Millet Meclisinin şatafatlı tören salonunda birden bir alkış yükseldi (Bak. YURTTA OLUP BİTENLER - "Törenler")

Alkışlanan adam, bir zamanların Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başoldu. 27 Mayısın üzerinden iki yıl geçtikten sonra, Yüksek Adalet Divanının bu ağırbaşlı, tok sesli Başkanı, İkinci Cumhuriyetin Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiş, bu rejimin bekçiliğini de yapmak üzere aynı ağırbaşlılıkla, görevlerin en ağırlarından birini daha yüklenmiş bulunuyordu.

Tıpkı Gürsel gibi, M.B.K, nin diğer üyeleri gibi, 27 Mayıs ruhunu yaratan ve yaşatan diğer İhtilâlciler gibi Salim Başol da. Demokrasi devrine girdiğimiz 15 Ekim 1061 seçimlerinden sonra nice hücumlara, nice iftira ve saldırışlara uğramıştı. Ama 27 Mayısı 27 Mayıs yapanlardan bir kısmı gibi o da, bütün bu saldırışlar karşısında, vekarından ağır başlılığından hiç bir şey kaybetmeden dimdik durmuştu. Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına seçildiği günden bu yana Salim Başolun bir tek, ama bir tek hafifliğine rastlanmamıştır. Yazılanlar yazılmış, söylenenler söylenmiş. ama o kaya sessizliği, o vakur duruş hiç bir sebeple bozulamamıştır. Kirli bir devrin hesabını gören, yargılamasını yapan bir insan elbette ki, o kadar kirli işle uğraştıktan sonra elleri kirlenmiş olmakla itham edilebilirdi. Ama Başol için bu itham dahi mesnetsiz kalmıştır. Başol, girdiği büyük işten alnının akı ile çıkmıştır. O günden bu yana, dost - düşman herkes, Salim Başolun, gözlerde biraz daha büyüdüğünü hissetmiştir. Edecektir de...

Ama, beş parmağın beşi birbirine benzememektedir. Salim Başol her geçen gün gönüllerdeki yerini büyütürken, ayni Yüksek Adalet Divanının en az Salim Başol kadar önemli mevkilerinden birini işgal etmiş olan bir başka adam, Altay Ömer Egesel, sırf sinirleri zayıf olduğu, sırf ufak meseleler karşısında dahi boğazın dokuz boğum olduğunu unutuverdiği için, her Tanrının günü gazetelerde arz-ı endam etmeğe, her gün yeni bir macera ile dillere destan olmağa başlamış ve nihayet kendisine inanmış olanları bile "Eee canım, bu kadar da olmaz artık" dedirtecek hale gelmiştir.

D.P. devrinin artıkları, eski menfaatperestler, eski uşaklar, eski vurguncular, eski kiralık kalemler, Yüksek Adalet Divanı daha işbaşında iken, daha tarihi Yassıada Kararları verilmezden önce gazeteleriyle, fısıltılariyle ortalığı bulandırmaya çalışmışlardır. Bu yolda sarfedilen gayretlerin haddi hesabı yoktur. Hele ikinci defa Devr-i Demokrasiye girildikten ve cepheler kesin olarak belli olduktan sonra ise, bu kampanya iyiden iyiye genişletilmiştir.

Yüksek Adalet Divanının sade Başkanı, sadece Başsavcın değil, teker teker bütün üyeleri, Yassıada duruşmalarında görev alanların kar mandalları bile bu kampanyacılar tarafından dile dolanmak istenmiş, raların en şenileri, en âdileri ortaya saçılıp dökülmüştür. Maksat açıktı! Geçmiş devrin ufunet dolu içyüzün ortaya dökenler çürütülmeli, hal efkârında bunların itibarları zedelenmeli, zedelenmek ne kelime, hurdaha edilmelidir.

Sonuç

Taktik bazıları için tuttu, bazıları için tutmadı. Salim Başol, Cem Madanoğlu, Yüksek Adalet Divanın Yüksek Soruşturma Kurulunun üyeleri aynı duruşmanın şahitlerinde Prof. Hüseyin Nail Kubalı, hu millevvesat saçıcılarının çamurları şöylece bir kenara itiverdiler. Ama bir Egesel, bir Ayten hanım, bir Kasım Gülek, bir Tarık Güryay vardır taşıdıkları tarihi misyonun kabın varamamışlar, bir takım açıkları kendilerini vuracak silâhları karşıt rındakilerin ellerine vermişlerdir.

İşte bugün, bir zamanların ünlü Başsavcısı Altay Ömer Egesel, fala yahut filan gazetenin diline düşmüşse bunun suçunu sadece o gazetelerin, sadece o çevrelerin kötü niye liliğinde aramak yanlıştır.

Egeselin yarattığı olay önümü deki günlerde mahkemeye gecece bir kısım basın da bunu alabildiği istismar edecektir,

Egesel hâdiseden sonra otomobil içinde
skandal

İdare

"Varak-ı Mihr-i Vefayı.."

Bitirdiğimiz haftanın başlarında bir öğle sonu o günkü Resmi Gazeteyi İncelemekte olan bir AKİS - muhabiri birden yerinden fırladı:

"— Tamam! Sonunda adamın ba--ını yemişler" diye haykırdı.

Öbür AKİS'çiler hayretle sordu--lar:

"— Hangi adamın?"

Resmi Gazeteyi elinde tutan AKİS muhabiri :

"— Biz bunu iki ay önce yazmıştık. Demek, uğraşa didine kararnameyi çıkartabilmişler" diye devam etti.

Olay sadece şundan ibareti : Koalisyon Hükümetinin sağ kanat Bakanlarından Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Suat Seren, bir süreden beri yerinden bir türlü atamadığı, ama dişini tırnağına takıp atmaya da kesin olarak karar verdiği Eczacılık ve Tıbbi Müstahzarlar Genel Müdürü Dr. Sadi Bilginsoyun bu görevinden alınmasını sağlayan kararnameyi önce İnönünün imzasından, sonra da Cumhurbaşkanlığının onayından geçirtebilmiştt. Gerçi bu sonuca ulaşabilmek pek kolay olmamıştı. İki ay sürekli olarak işi takip etmek gerekmişti ama, sonunda Bakan Seren, Dr. Bilginsoydan yakasını kurtarabilmişti. Böylece derin bâr soluk alma imli kânına da kavuşmuş oluyordu.

AKİS, olayın böylece cereyan edeceğini ve önünde sonunda Dr. Sadi Bilginsoyun görevinden alınacağını, bundan iki ay önce Bakan Serenin Sağlık Bakanlığındaki görülmemiş icraatını tafsilâtiyle anlatırken, haber vermişti. (Bak: AKİS, YURTTA OLUP BİTENLER "İdare" Sayı, 405)

Hikâye şudur: 27 Mayıstan sonrafi göreve başlatılan Eczacılık ve Tıbbî Müstahzarlar Genel Müdürü Dr. Sadi Bilginsoy, özellikle ilâç imalâtçılarının, ithalâtçılarının ilâç depoculariyle bazı eczacıların büyük düşmanlığını kazanmıştı. Sebep, göreve başlar başlamaz, ilk Devrim Hükümetinin Sağaylık Bakanı Prof. Dr. Nusret Karasu Hile ondan sonraki Bakanı Prof. Ragıp Üner ve Bakanlık Müsteşarı Dr. Nusret Fişek, Müsteşar Muavini Dr. Demir Erelle el ve işbirliği yaparak ilâç fiyatlarının ciddi şekilde düşürülmelisini sağlamış olmasıydı. Bu fiyat düşüklüğü hem memlekette imâl edilen ilâçlara, hem de ithal malı ilâçlara uygulanmıştı. Ayrıca, bir takım BİgereksiaIlâçların yapımını ve ithalini de önlemişti. İthal edilen İlâç ham maddelerinin fiyatlarında da indirimliler sağlamıştı. Böylece, 27 Mayıstan sonra, bir yandan memleketin asıl ihtiyacı olan ilâçların yapımına ve ithaline önem verilirken, bir yandan da vatandaşın alım gücünü zorlamayacak veya hiç olmazsa âzami ölçüde ucuzluk sağlıyabilecek tedbirlerin alınması ve bunların uygulanması mümkün olabilmişti. Bu suretle hem piyasada her çeşit ilâç bulunabiliyor, hem de fiyatları mâkul hadlere indirilmiş oluyordu.

Suat Seren

Baş yiyen

Bu tedbirlerin silsilesinden memnun olmıyacakların başında ilâç yapımcılarıyla ithalâtçıların geleceği gün gibi açık bir gerçekti.

Sadi Bilginsoy

Başı yenen

Artık ilâçlara diledikleri gibi fiyat koyamıyor, fakir halkın zaten sıfıra yaklaşmış olan alım gücünü alabildiğine zorlıyarak ve sağlığına kavuşmak için çırpınan milyonların bu çırpınışlarını sömürerek kazançlarına görülmemiş kazançlar eklemek fırsatını elde edemiyorlardı.

Menfaat denilen yılan

Dr. Sadi Bilginsoyun işbaşına geldikten sonra 'başardığı bu işler, menfaatleri haleldar olanlarca küçümsendi, Bilginsoya bir sürü düşman kazandırdı.

Koalisyonun sağ kanat Bakanı Dr. Seren, Bilginsoyun başını yemek suretiyle) büyük işler yapmış insanların huzuruna kavuşabilmişti. Bu hareketiyle kimlerin ekmeğine kaç parmak kalınlığında ve hangi cins yağ sürdüğü, bundan sonra ilâç fiyatlarında görülecek artışlarla daha iyi anlaşılacaktır.

Aslında Dr. Serenin hizmet fikri ve yönü de ilâç yapımcılarının çıkarlarıyla paralel sayılabilir. Resmi Gazetedeki bu tâyin kararnamesini okuyan ilâç yapımcıları, ithalâtçıları, depocuları herhalde çok sevinmişlerdir. İlk kutlama tellerinin de bunlardan geldiği tahmin edilebilir.

Bakan Dr. Serenin Sağlık Bakanlığındaki icraatı sadece bu kadar da değildir. Üstelik, Bakan Seren yalnız da değildir. Koalisyon Hükümetinin sağ kanadında kendisi varsa, sol kanadında da bir Sanayi Bakanı Çelikbaş vardır.

Çelikbaş nasıl memleket sanayiinin kalkınmasını, kendisine bağlı İktisadî Devlet Teşekküllerinin genel müdürlerini, müdürler kurulu üyelerini, hattâ küçük memurlarını değiştirmekte buluyor ve bunu aylardan beri uygulayabiliyorsa, Sağlık Bakanı Dr. Seren de, memleketin sağlık dâvasının çözümünü, kendini menfaat beklemeden bu dâvaya adamış, dirayetli ve liyakatli kimseleri yerlerinden atmakta, Bakanlığa yaran toplamakta, gayesi çok kazanmak olan Özel Sektörü memnun etmekte bulmaktadır.

Bir yanda Koalisyonu kurtarma komisyonları kurulur, Hükümet buhranına çareler aranır, halkoyuna usanç verecek aflı, kolalisyonlu, kurtarmalı, çıkarmalı toplantılar yapılırken, bir yanda da bazı Bakanlar icraat adına işte böyle tasarruflarla meşgul bulunmaktadırlar. Serenli, Çelikbaşlı, Akyarlı bir Hükümetin neresinin kurtarılacağını, bu tasarrufları yakından bilen ve görenler gerçekten şaşmaktadırlar ve bunda da haklıdırlar.

Ü N İ V E R S İ T E

147'ler

Devran yine ol devran

Kalın bağa çerçeveli gözlüklü, kırmızı yüzlü ve katmer gerdanlı şişman adam, hiddetle ayağa fırlayarak:

"— Bu olamaz! Ayıptır! Burada bulunmayan bir arkadaşımızın arkasından atıp tutmak ahlâk kaideleriyle kaabil-i telif değildir" dedi.

Hafiften göbek koyuvermeye başlamış kırmızı yüzlü öfkeli adam konuşmasını bitirdiğinde ortalığı önce bir sessizlik kapladı, sonra sessizliği hoşnutsuz mırıltılar takip etti. Kırmışı yüzlü öfkeli adam, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Naci Şensoydan başkası değildi ve hâdise, İstanbul Üniversitesi Senatosunun bitirdiğimiz hafta perşembe günü yaptığı mûtad toplantısında cereyan ediyordu.

Hukuk Fakültesinin, son günlerin ziyadesiyle asabi Dekanının Senatoda ağdalı osmanlı üslûbu ile yaptığı bu çıkışın sebebini, 147'lerin Üniversiteye yeniden dönmeleri üzerine Tıp Fakültesinde ortaya çıkan tatsız hâdiseler teşkil ediyordu. Tıp Fakültesinde Klikçiler ve Klinik çiler ikiliğinin devam etmesi karşısında yapılan uzlaştırıcı teklif, bu oturumun gündemine alınmıştı. Uzlaştırıcı teklif, Tıp Fakültesi Dekanı Halit Ziya Konuralp tarafından yapılmıştı ve Tıp Fakültesinde kürsülerin ikiye ayrılmasını istihdaf ediyordu. (Bak: AKİS -Sayı: 412) Senatonun geçen oturumunda Rektör Sıddık Sami Onar tarafından gündeme "zühul eseri" olarak alınmadığı ifade edilen bu mesele, bu oturumun gündemine alınmıştı ve teklifin sahibi Prof. Halit ziya Konuralp, görev icabı Ankaraya gittiğinden teklifin görüşülmesinde hazır bulunmuyordu.

Eveleme, geveleme...

Senato toplantısı Rektör Onar tarafından açıldıktan sonra ilk sözü İktisat Fakültesi Dekanı Prof. Mehmet Oluç aldı. Mehmet Oluç, gündem maddesi üzerinde fikirlerini söylemek üzere konuşacağını belirttiyse de, asıl maksadının ne olduğu daha sonra anlaşıldı. İktisat Fakültesi Dekanı, Halit Ziya Konuralpi hedef aldı Ve veryansın etmeye başladı. Efendim, Konuralp, Senatonun karanını "hiçe sayarak" keyfî tasarruflarda bulunuyor ve 147'lerden Tıp Fakültesine dönenlere görevlerine başlamaları için tebligat yapmıyordu. Oluçu, Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Vahit Turhan takip etti. İngiliz Edebiyatı Profesörü Turhan Shakespeare'vâri bir tirada başladı. Sağ eli cebinde konuşan Turhan, Olucun sözlerine katıldığını belirtti. Tıp Fakültesindeki durum bir "rezaletti ve bunun önüne geçmek için Senato gereken tedbiri almalıydı.

Turhan bu arada, Kurucu Meclis te iken 14Tlerin tekrar geri dönmelerim sağlamak için nasıl "cansiperane" gayretler sarfettiğini - lâf arasında - söylemekten de geri kalmadı. Efendim, bu kadar "gayret" sarfedilmiş ve 147'lerin tekrar Üniversiteye dönmeleri sağlanmıştı. Eh, şimdi böyle "şahsi" meseleler çıkararak Üniversitenin prestijini düşürmenin âlemi, var mıydı? İngiliz Edebiyatı Profesörü, ciddi ciddi bunları anlattıktan sonra, "Tıp Fakültesinden gelen hiç bir meseleyi ele almıyalım" dedi.

Klikçiler ekibi, bu konuşmalardan sonra yeni bir teklif ileri sürdüler. Anlaşılan "Taktikçi Allâmeler", kulis oyunları ile meseleyi halledeceklerini sanıyorlardı. Teklif şuydu : Tıp Fakültesinde, hem 147'lerin yeniden kürsü profesörü ve klinik direktörü olarak dönmelerini, hem de buna itiraz eden 11'lerin kürsü ve kliniklerini muhafaza etmelerini sağlıyacak olan "kürsülerin ve kliniklerin ikiye ayrılması" tasarısı, önce Tıp Fakültesi Profesörleri Kurulunda müzakere edilmeliydi. Aklıevvel taktikçilerin bu ziyadesiyle dâhiyane buluşları aslında basit bir alaturka kurnazlığa dayanmaktaydı. 147'ler tekrar Üniversiteye döndüklerinden, Tıp Fakültesi Profesörler Kuruluna da tekrar girmişlerdi. Böylece, 147'lerin de katıldığı Tıp Fakültesi Profesörler Kurulunda bu meselenin tekrar müzakeresini sağlamak ve dolayisiyle, 1471er gelmeden önce alınmış olan bu kararın 147'lerin katılmasından sonraki Tıp Fakültesi Profesörler Kurulunda reddedilmesini temin etmekti. Taktikçi Allâmelerin bu alaturka kurnazlığı bu sefer semere verdi ve Senato, gündemin bu maddesini teşkil eden "kürsülerin ikiye ayrılması" teklifinin Tıp Fakültesi Profesörler Kuruluna iade edilmesini kararlaştırdı.

Bir sizden, bir bizden

Fakat karardan önce, Oluç ve Turnanın Konuralpe yaptıkları hücumların cevapsız bırakılmaması için, diğer taraf, Naci Şensoy vasıtasıyla hücuma geçti. Şensoy, Ankarada bulunan Konuralpi itham edenlere gereken cevabı verdi ve bunum "ahlâk kaideleriyle kaabil-i telif olmâdığını" söyledi. Şensoyu Tıp Fakültesi Dekan Vekili Prof. Fazıl Noyan da destekledi. Yumuşak tabiatlı Noyan da tepesinin atığını belli eder bir tarzda konuştu. Doğrusu, bu gibi konuşmalar "Senatoya yakışmıyor" du. Noyanın bu son söyledikleri, galiba o günkü Senato toplantısı için konulan en "doğru teşhis" oldu.

Kâzım İsmail **Gürkan**
Ortalığı karıştırdı

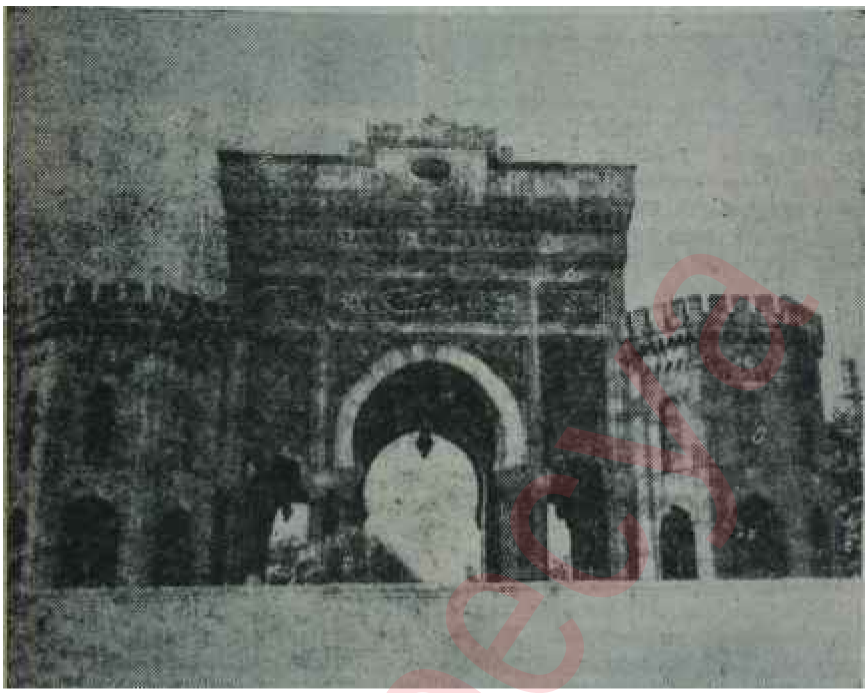
Kürsülerin ikiye ayrılması teklifinin tekrar Tıp Fakültesi Profesörler Kuruluna iadesine karar verilmesinden önce, 147'lerden Klikçiler paçaları sıvayarak faaliyete geçmişlerdi. Klikçilerin başında ziyadesiyle meşhur Ord. Prof. Kâzım İsmail Gürkan geliyordu. Bu teklifin Tıp Fakültesi Profesörler Kurulunda reddedilmesi için "junta" toplantıları yapılmaya başlandı. Klikçiler juntasını Gürkanın kardeşi Prof. Suad İsmail Gürkan ve Orhan Okyar İdare ediyorlardı. Nitekim bitirdiğimiz haftanın sonunda, Tıp Fakültesi Fizyoloji Enstitüsünde Meliha. Terzioğlunun odasında sözümona gizli bir toplantı yapıldı ve kürsülerin ikiye ayrılması teklifinin Profesörler Kurulunda reddi için "taktikler" hazırlandı. İlk hedef, 147'lerin başlarına "belâ" kesilen Halit Ziya Konuralpi istifaya zorlamaktı. Fizyoloji Enstitüsündeki "Klikçiler toplantısına katılanlardan teklifin reddi için söz alındı. Gürkanı destekliyenlerin arasında Prof. Reşat Garan, Prof. Sedat Tavat, Prof. Münir Sarpyener, Nihad Dorken ve Suphi Arttınkal bulunuyordu. Ayrıca, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne Anayasanın] 62. maddesine dayanılarak tekrar bir müracaatta bulunulması da kararlaştırıldı.' Rektörlüğe yapılması tasvip edilen müracaatın mahiyeti. Senatçı kararının kendilerine tebliğ edilmesi.

nin temini" idi. Klikçiler, Rektör Onarı Klinikçilere karşı "şiddet tedbirleri" almamakla itham ettiler. İhtilâfın başından beri Klikçileri destekleyen Onarın Klikçilere yaranabilmesi için anlaşılan ağzıyla kuş tutması gerekiyordu.

Taktikler, taktikler...

Bütün bunlar olup biterken, ayrıca, boş durulmuyor ve Dekan Halit Zayi Kanuralpin "harcanmasına" çalışılıyordu. Nitekim Senato toplantısında da, Tıp Fakültesi Dekanının basın toplantıları yaparak, bazı hakikatleri ifade etmesi, bahis mevzuu edildi. Konuralpin bu hareketlerinin "Üniversitenin örf ve adetleri"ne uymadığını ileri süren Klikçiler, hiddetli Naci Şensoydan cevaplarını alıp yerlerine vam ederken, Olimpos dağında oturan Taktikçi Allâmelerin şimşeklerini üzerine çeken Halit Ziya Konuralp, İstanbuldaki AKİS muhabirine son derece sakin bîr tavırla "Senato kararının muhtar bir müessese olan Fakülteler; bağlamıyacağı'nı tekrarladı. Fizyoloji Enstitüsündeki toplantıdan sonra daha ihtiyatlı davranmak zaruretini hisseden Klikçiler şimdilik Fakülte içinde bir arada görünmemektedirler. Zira kendisinden habersiz olarak toplanılan Mediha Terzioğlu, Taktikçi Allâmelerden müteşekkil malûm Klikçi zevatı, odasında görünce şaşkına dönmüş, dolayısiyle bu davetsiz misafirlere pek büyük bir hüsnü kabul göstermemiştir.

Öte yandan ne yapsa bir türlü 147

İstanbul Üniversitesinin giriş kapısı
Girenler içerdekileri atıyor

oturdular. Şensoy, Konuralpin basın toplantıları yapmasının onun şahsı ile ilgili bir mesele olduğunu söyledi. Şensoy, ayrıca Klikçilerin baklayı ağızlarından çıkarmaları gerektiğini de ima etti. Mesele, haklı bir durumu savunan Konuralpi basit trüklerle yıpratmaktı. Nitekim, ertesi gün Ekrem Şerif Egeli, kendisiyle telefonda görüşen Cumhuriyet gazetesi muhabiri Ziya Nebioğluya "Konuralp istifa etmiş. Haberiniz var mı?" diye soruyor, Nebioğlu böyle bir şeyin varit olmadığını söyleyince, Egeli "Öyleyse siz', 'İstifa etmesini kendisine tavsiye edin" diyordu:

"Allahlar susamışlardı"

Haftanın sonunda Tıp Fakültesinde döndürülmek istenen oyup delere yaranamıyan Onar, haftanın sonunda Rektörlük Muhasebesine bir tebliğde bulunarak, 147'lerden Tıp Fakültesine dönenlerin klinik direktörü ve kürsü profesörü olarak tanınmalarını/ ve başka bir imzanın kabul edilmemesini bildirmiştir. Onarın Klinikçileri malî baskı altına almaya matuf bu son göze girme gayretinin de Klikçiler tarafından "takdir" edilmemesi ziyadesiyle muhtemeldir. Zira onlar, şimdi, önümüzdeki Profesörler Kurulunda, Klinikçileri ve elebaşıları Halit Zıya Konuralpi mağlûp edebilmek için yeni taktikler araştırmakta ve tabiatiyle kendilerinin bu gayretlerini görerek kıskıs gülen genç asistanlara bol bol espri konusu olmaktadırlar.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Piyasa

Ferahlığa doğru

"Bitirdiğimiz haftanın başlarında, pazartesi günü emaktar Dördüncü Vakıf Handaki İstanbul Ticaret Odasının toplantı salonunda Ticaret, Maliye, Sanayi ve Tarım Bakanlığı temsilcileriyle Devlet Plânlama Teşkilâtı uzmanları, Odalar Birliği, İstanbul Ticaret ve Sanayi Odaları, Bursa Ticaret ve Sanayi Odaları, Ege Sanayi Odası, İzmir Ticaret Odası, ile Ankara, Adana, Eskişehir gibi büyük merkezlerin ticaret ve sanayi odaları mümessilleri bir araya geldiler. Odalar Birliği Tatbikat Müdürü İsmail Beyoğhınun başkanlığında asgari 40, âzami 70 kişiyle toplanan bu heyet, kota sisteminin mahzurlarım ve bu sistemden sanayicinin ve tüccarın şikâyetlerini enine boyuna müzakere etti. Sabah saat 9'da başlayıp kısa bir öğle yemeği paydosundan sonra akşamın geç vakitlerine kadar süren yorucu, fakat o nisbette faydalı toplantılarda kota sisteminin tatbikatında tüccar ve sanayicilere bir çok kolaylık sağlıyacak kararlar alındı.

1958 yılından itibaren tatbik edilen kota sistemi, daha birinci kotadan itibaren kısmen liberasyon sistemine dönmüş, liberasyon, ithalâtın % 29'u nisbetinde tatbik edilmeye başlanılmıştır. % 29 la başlıyan liberasyon, daha sonraki kotalarda yükselmiş ve 8. kotaya kadar % 50 nin üzerine çıkmıştır. Her kota devresinde, gerek rejimin esaslarını tanzim eden Dış Ticaret Kararnamesiyle ithalât yönetmeliği, gerekse liberasyon veya "global kota" denilen tahsisli ithal malları listesi, ithalâtımızı sıkan ve ithalâtçıları müşkül mevkide bırakan hususlardan ayıklanmak suretiyle tekâmül ettirilmiştir. Ancak hiç bir zaman tam ve mütekâmil bir liberasyon listesiyle tahsis ithal malları listesine erişilememiştir.

İşte Dördüncü Vakıf Handaki toplantıda, - bu şekilde bir listenin tanzimi için memlekete ithal edilecek malların hepsini sağlıyacak bir döviz rezervine ihtiyaç olduğu hususu üzerinde duruldu ve bunun yanında yerli sanayinin himayesi bakımından "yerli sanayinin envanteri" denilen kâfi derecede malûmatın bulunması ve ithal edilecek malların istatistik rakamlarına sahip olmanın lâzımgeldiği belirtildi.

Rejimin hastalığı

Özel Sektör nezdinde kota sistemin-de başlıyan şikâyetler yukarıda

İhsan Gürsan
Ferahlık yolunda

geçen üç esaslı nokta yüzünden doğmaktadır. Bu suretle ticaret rejimini köstekleyen bir unsur meydana çıktığı gibi, arzu edilmeyen bir takım kazançların sağlanması da yerli sanayinin baltalanmasına sebebiyet vermektedir. Kota rejiminin hastalığı, başlıca bu üç unsurdan meydana gelmekle beraber bunun yanında bir iki nokta daha vardır ki bu, kota rejimi başladığından bu yana bir türlü tedavi edilememiş ve yara artık "kangren" olmuştur. Bunlar, hakîki ithalâtçıların yanında "peyk" ithalâtçıların türemesi, fazla mal, ithal etme imkânına kavuşmak için talebin aşırı derecede artması, bazı maddelerde yeni yeni kullanma sahalarının teşekkülü ve bazı maddeler hakkında ise hiç bir bilgiye sahip olunmaması gibi noktalardır.

Hataları, kusurları, eksiklikleri ve ya hastalıkları bu esaslar üzerinden tesbit edilen kotaların tedavi çarelerini aramak ve bunun neticesinde piyasaya kâfi derecede mal enjekte edebilmek, sanayii ihtiyaç duyduğu ham meddelere kavuşturmak ve bir takım kimselerin kotaların doğurduğu mahzurlar yüzünden fahiş kazançlar sağlamasını önlemek gerekiyordu. İşte bu maksatla hem ilgili bakanlıklar, hem de tüccar ve sanayicilerin temsilcileriyle İstanbul Ticaret Odasında 21 Mayıstan beri devam eden bu toplantı tertip edildi. Toplantının amacı, hastalığı teşhis edilen rejim ve listelerin noksan taraflarını bertaraf etmek, iktisadi tedbirlerle hastayı tedavi etmekti. Hiç şüphesiz bu hastalığı kökünden tedavi edecek çare, ithalât rejiminde topyekûn liberasyona gitmek olacaktı. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, döviz imkânlarının mahdut oluşu ve yerli sanayinin bazı mallarda kalite, fiyat ve miktar itibariyle kifayeti tam bir liberasyona gitme imkânlarını ortadan kaldırıyordu. Ticaret Odasında 9, kota için çalışan heyet, müzakerelerinde, katılmak için teşebbüsde bulunduğumuz Ortak Pazarın dış ticarette serbesti ve paraların konvertibilitesi esasına dayandığını göz önünde bulundurmuş ve bu sebeple Türk parasını en kısa zamanda konvertibiliteye sahip kılmak ve ithalâtımızı "libere" etmek, alınan tedbirlerin temel siyasetini teşkil etmiştir.

Kota mı, başka bir sistem mi?

pazartesi günü başlıyan toplantıda ithalâtçı ve sanayicilerin derdi olarak 8. kotadan beri devam eden şikâyetler ortaya dökülmüştür. Bunların başlıcalarını, liberasyon listesinde bazı malların provizyon noksanlığı dolayısıyla transfer edilememesiyle, tahsisli ithal malları listesinde hisselerin çok cüzi nisbetlerde düşmesi neticesinde o malların ithal edilememesi ve dolayısiyle ithalâtçılarımızın ithalâttan mahrum kalmaları teşkil etmiştir. Toplantılarda meselenin bütünüyle halledilmesi cihetine gidilmiş ve bir takım prensip ve esaslar üzerinde durularak kota sisteminden başka bit sistemin bulunmasına çalışılmıştır.

Ancak, yeni bulunacak sistemlerin tatbikinin zaman ve imkâna bağlı ol' duğu düşünülmüştür. Daha iyi bir yol olarak, mevcut sistemin ithalâtı' mızı sıkan ve İthalâtçıyı güç durum' da bırakan hususlarının tâdili ehveni' ser görülmüştür. Bunların bertaraf edilmesinin bugün için daha pratik ve faydalı olduğu düşünülerek çalışmaların istikameti de bu yola dökülmüş' tür.

Yıllardan beri bu işle meşgul olan ve Türkiyede kota rejiminin tatbikatını en iyi bilenlerden biri olan, toplantıların başkanı İsmail Beyoğlu, Odalar Birliğinin teklifi olarak bazı tedbirler getirmiştir. Gene kota rejiminin tatbikatını iyi bilen, Devlet Plânlama Teşkilâtından Mustafa Renksiz bulu-

tun da fikirleriyle kota rejimi için yeni bir çok kararlar alınmıştır. Bu kararlardan en önemlisi ithalâtta mutemetlik sisteminin mahsurları bertaraf edilmek suretiyle yeniden ihdası ile, 9. kotada bir de, tampon vazifesi görecek, tanzim ve ihtiyat kotasının teşkil edilmesidir. Bunların dışında, kota sistemini sıkan hususları bertaraf etmek maksadıyla birçok yeni kararlar da alınmıştır. Bunlardan başka, vesika ve mal mukabili ithalâtta peşin tediyenin % 50'den % 25'e indirilmesi birime İblağ muamelelerinde tevziat neticesinde düsen hissenin % 50 yerine % 25 olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. İthalâtçılarda akreditif açma müddetinin Uç aya çıkarılması, gümrüklerde kalıp ihtilaf konusu olan mallar için Ankara, İzmir, Mersin, İstanbul ve Samsunda Tarife İhtilâfları Komitesi kurulması lüzumlu görülmüştür. Esas mal ile birlikte cüz'i kısımlar için halen tatbik edilmekte olan liberasyon listesindeki tatbikatın global kotalar için de tanınması cihetine gidilmiştir. 15 günlük akreditif açma sürelerinin uzatılması, 15 gürdük mücbir sebeplere da yanmayan temdit süresinin bir aya çıkarılması, listelerde mevcut emirler ve müsaadeler şeklindeki tatbikatın mümkün mertebe azaltılması uygun görülmüştür. Listeler haricinde çeşitli yollardan memleketimize sokulmuş ve gümrükte katmış malların menşelerine iadesi, turistlerin arzu ettikleri, bakır ve pirinçten mamul malların ihracatının kolaylaştırılması, AİD tatbikatında AİD paralarının kullanılması bakımından kolaylıklar sağlanması gibi hususlar 9. kotanın başlıca yeni esasları olarak tesbit edilmiştir. Ayrıca, bu toplantılarda aİman bir kararla 9. kota için sağlanan bu lehte kararların 8. kotaya da teşmili kabul edilmiştir.

9. kota 'çalışmaları önümüzdeki sah gününe kadar devam edecektir. Hazırlanan rapor Bakanlar Kurulundan da geçtikten sonra 9. kota, tüccar için bir çok yenilikleri havi olarak 4 Temmuzda ilân edilecektir. 9. kota çalışmalarının piyasa çevrelerinde dikkatle izlendiği ve belirli bir iyimserlik yarattığı müşahade edilmiştir. Bu faaliyetler piyasadaki darlık ve sıkıntıyı tam mânasiyle giderecek radikal tedbirler ihtiva etmemekle bebaber, yine de bir "açılma" dır ve bu açılmanın yarattığı memnunluk, İnönünün deyimiyle "güveni" artıracaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Fransa

Kurtulan çeteci

Cezayiri kana boyayan Gizli Ordu teşkilâtının şefi olarak 15 Mayıstan beri yüksek askeri mahkemede yargılanan eski General Raoul Salan, 7. oturumda müebbet hapse mahkûm edilmiştir.

Yargılamada Salan ancak bir kere, o da ilk oturumda konuşmuş, bütün mesuliyeti kabul ettiğini, ancak bir çete reisi değil, bir Fransız Generali olduğunu, aldatıldığını ifade etmiştir. Avukatlar -dört kişi olup bunlardan en azılıları Tixier-Vignancour namındaki aşırı sağcı ve daima Cezayirli Fransızların menfaatlerini müdafaa etmiş bir kimsedir- soruşturmanın ve muhakeme usûlünün uygun olmadığı ve sanığa savunma hakkım tam manasıyla bahşetmediği iddiası ile Salan'ın susmasını istemişlerdir. Esasen daha ilk sorgusunda bu usûle başvuran Salan, muhakeme safhalarında da tam bir sükût muhafaza etmiştir. Hattâ bir defa bizzat mahkeme başkanının zehirli bir ifade ile dediği gibi, bu usûl belki de Salan için en uygun savunmadır.

Avukatlar bidayette mahkemenin selâhiyetsizliğini ileri sürmüşlerse de bu iddia makbul addedilmemiştir. Bundan sonra dört avukat, zemini adım adım müdafaa ederek Salan'ı evvelâ bir milli kahraman gibi göstermeye çalışmışlar, bu olmayınca onun eski ve başarılı hizmetlerinden bahsetmişler, o da tutmayınca, müekkillerinin aldatılmış bir iyi niyetli kimse olduğunu ileri sürmüşler, en sonunda da mahkemenin atıfetine sığınmışlardır. Sonunda mahkeme çarşamba günü Salan hakkındaki kararını tefhim etmiştir: Bazı hafifletici sebeplerden faydalandırılan Salan ölüme değil, müebbet hapse mahkûm edilmiştir.

Tanıklar

Dâvada 50 kadar tanık dinlenmiştir. Bunların çoğu, müdafaanın gösterdiği tanıklardır. Dinlenenler arasında eski Cumhurbaşkanı Rene Coty, eski Başbakan Michel Debre, birçok General ve Amiral, hattâ üç de papaz vardır.

Tanıkların bir kısmı, eski Generali kayırır gibi konuşmuşlardır. Diğer bir kısmı ise sanığı açıkça müdafaa etmiş ve mazur göstermeye çalışmıştır. Bunlar arasında Salan'ı hürmetle selâmlayanalara da rastgelinmişttr. Fakat öte yandan iki şahit Vardı ki bunları Savcı istemiştir: General Ailleret ve Morin... Biri Cezayirde Başkumandanlık, diğeri hükümet delegeliği etmiştir. Bu iki tanık hissiyata kapılmadan, sırf olayları konuşturarak şahadette bulundular. Suçlama müthişti: Salan Cezayirde yalnız kadın-erkek. hıristiyan-müslüman, fark gözetmeden adam öldürülmesinden, çocuk cesetlerinin kaldırımlara serilmesinden mesul olmakla kalmıyordu. Bir suçu daha vardı ki, o da, çocuk denecek yaşta gençleri katil hareketlerine teşvik etmesi, teşvik ne demek, bu yolda onlara emir vermesiydi. Salan öldürmek ve öldürtmekle yetinmemiş, aynı zamanda yeni katiller yetiştirmişti.

Raoul Salan
Sallanmaktan kurtuldu

Morin'in olaylara ve zabıtlara müsteniden sakin bir ifade ile söylediği bu sözler bir an için sanığı elleriyle yüzünü kapamaya mecbur etti. Hiç çaresi yok, Salan başını kaybedeceğini anlamıştı.

Karar

Bu şartlar içinde ve Salan'ın yardımcısı Jouhaud'yu ölüme mahkûm etmiş olan mahkemenin Salan'a daha hafif bir ceza kesemîyeceği kanaatinin paylaşıldığı bir sırada, Gizli Ordu Şefinin sadece müebbet hapse mahkûm edilmesi bir bomba tesiri yaptı. Bundan en çok şaşıranlar bizzat Salan ve onu tutanlar oldu. Mahkeme salonunda avaz avaz bağırarak yargıçlara teşekkür etmeleri, birbirlerini kucaklamaları, ayılıp bayılmaları ve Salan'ın bir an için-de gözyaşlarından kahkahalara geçmesi bunu gösteriyordu. Evet, Salan gülüyordu. Hem de kahkahalarla... Kime gülüyordu acaba? İnsanın bunu cevaplamaya dili varmıyor.

Fakat öte yanda "Ayıptır, bu kanr, Cezayirde ölenlerin ruhuna hakarettir." diyenler de vardı. Ne çare kî bu son sesler hemen o dakikada Adliye önünde başlayan "Cezayir Fransızdır!" naralarına karışıp gitti.

Aradan bunca zaman geçmiş bulunuyor. Fransa, başını iki elinin arasına almış, hâlâ düşünmektedir. Bu bir vicdan muhasebesini andırıyor. Gazeteler, hatta hükümet, karardan hoşnut olmadıklarım açıkça söylemekten çekinmiyorlar.

Neden böyle oldu? "Bu, Gizli Orduyu teskin için alınmış bir karardır" diyenler de var. Aksine, çetenin şımarıp büsbütün azacağından korkanlar da var. Hele Cezayirde asayişi korumakla görevli olanlar -Fransız ve müslüman- kararı açıkça tenkid ettiler.

Cezayir Kurtuluş Cephesi bir tebliğ yayınlayarak, bunun Gizli Orduya bir tâviz olduğunu bildirdi.

Bütün bunlar Fransadâ büyük bir karışıklık yaratabilecek şeylerdir. Hele şimdi bir de Jouhaud var ki, ölüme mahkûm edilmiş, bu ikinci derecedeki çetebaşının durumu ayrı bir başağrısıdır.

Asya

Kımıldayan dekor

Laosta komünist kuvvetlerin başarı kazanması ve Kralcıları sürüpsi üzerine Amerikan-Birleşik Devletlerinin müdahalesi ve Yedinci Filonun vasıtalarile Taylanda asker çıkarılması görünüşte hadisesiz geçti. Bahusus ki, bu ilk ve tek taraflı inisyatife kısa zamanda SEATO -Güney Batı Asya Paktı- nun kolektifi bir teşebbüsü mahiyeti verilmekte de gecikilmedi. Paktın bütün üyeleri -Fransa hariç- yardıma hazır olduklarını bildirdiler. Bir kısmı bu konuda karar da aldı.

Komünist hükümetler bu icraatı protesto ettilerse de,- en az şimdilik, işi ileri götürmek lüzumunu duymadılar. SEATO mekanizması, komünist sızmalarına karşı mükemmel denebilecek bir tempo ile işliyordu. Ancak, bütün bu harekâtın dekoru kıpırdanmakta idi. SEATO'nun kapladığı bölgede orman üstünden geçen rüzgâr gibi bir hışırtı vardı. Her şeyden evvel Japonya bu işe endişeli gözlerle bakmaya başladı. Çünkü

Taylanda çıkarılan Amerikan kuvvetlerinin mühim bir kısmı Japonyadaki üslerden hareket etmişlerdi. Amerikanın, Japon makamlarının rızasını almadan böyle bir harekete geçmeye hakkı var mıydı? Anlaşmalar buna müsaade ediyor muydu?

Bir bakıma, Tayland harekâtı bir harp harekâtı olmayıp bir tedbirden ibaret olduğuna göre, Japonyanın bundan zarar görmesi düşünülemezdi. Fakat harekâttan Japonlar haberdar edilmişler miydi? Amerikalılara göre, evet; Japonlara göre, hayır.

Mesele zahiren kapanmıştır. Fakat, günün birinde ikinci ve belki daha önemli bir harekât göz Önünde tutularak Japonların bu bahsi bir esasa raptetmek istedikleri anlaşılmaktadır. Ancak, şimdilik buna resmen "Üsleri bırak" mânası tanınmamaktadır.

Malezya

İngiltere de SEATO üyesi sıfatile Taylanda yardım etmeye teşebbüs edince, Çinhindi yarımadasının Güney-Batısında bir apandisit gibi sarkan Malezyadan endişe ve itiraz Besleri yükseldi. Tayland ile hemhudut olan ve senelerce komünistlerle mücadele etmiş bulunan Malezya federasyonu, kendi topraklarındaki İngiliz üslerinin Tayland üzerine yapılacak harekâtta kullanılmasına razı olmuyordu. Zaten bir süredir münakaşa konusu olan bu üslerin kaderi tayin edilmek için sanki böyle bir fırsat beklenmişti. Nitekim, Avam Kamarasında bu münasebetle verilen beyanatta Malezya üslerinin başka yere taşınması işinin hükümet tarafından tekrar ve bu defa ciddi surette ele alındığı bildirildi.

Görülüyor ki, SEATO'nun eli ayağı tutar başlıca iki üyesinin bu bölgede üzerine basabileceği kara parçaları gittikçe azalmaktadır. Mevcut olanlar da kıpırdamakta, tâbir caizse, toprak ayaklar altından kaymaktadır.

Bu şartlar altında, Pasifikte Amerika ve İngiltere kadar dahi üssü ve dostu bulunmayan Fransanın Tayland harekâtına iştirak etmemesini anlamak biraz daha kolaylaşıyor. Gerçi, bu işte olmamasının sebebini Fransa daha "akademik" bir dille ifade etmiştir ama, Fransanın diğer meselelerdeki huysuzluğu gibi bu son dâvadaki davranışı da hem büyük devlet iddiasına halel getirmemek, hem de maddi imkânsızlıklarını gizlemek mülâhazasından ileri gelmektedir.

Hong-Kong

Asyada kımıldamayan yer yok. Fakat bazan öyle belirtiler oluyor ki, bu, kımıldamanın tamamını bütün genişliğiyle gösteriyor. Meselâ Tayland harekâtına tesadüf eden Hong-Kong olayları gibi...

Komünist Çinin bir kıyıcığına yapışmış olan bu İngiliz sömürgesine Çinden hemen dalma ilticalar olmaktadır. Uzak Doğunun ticari, mali, siyasi ve her hususta tam bir "batakhane'si olan Hong-Kong, senelerden beri Çinin diline doladığı bir dâvadır. Fakat, Amerikanın aksine olarak, İngilterenin Pekin ile siyasi münasebetleri vardır ve bu münasebetler bir maslahatgüzar delâletile idame edilmektedir. Yine Amerikanınkine nazaran İngilterenin Çin ile ticari münasebetlerinin hacmi büyüktür. Bu suretle Hong-Kong işi günü gününe ve iyi kötü idare edilip gitmektedir. Bu pazardan komünist Çinliler de faydalanmaktadırlar. Geçen yıl Kanadadan satın aldıkları buğdayın bedeli olarak verdikleri İngiliz liralarım ve dolarları bu yoldan kazanmışlardır.

İşte bu Hong-Kongda Çinden kaçışmalar son haftalar içinde önü alınamayacak kadar çoğalmıştır. Komünist Çinlilerin isteseler bu kitle halindeki ilticalara pekâlâ mâni olabilecekleri bilinmektedir. Fakat nedense ve Pekindeki İngiliz maslahatgüzarının müracaatına rağmen, Çinliler bu kaçanları durdurmak şöyle dursun, hattâ bu kaçışları kolaylaştırıyor gibi görünmektedirler. Olay karşısında faraziyeler çoğalmaktadır: "Halk senelerdir devam eden kuraklık ve sellerden ürkmüştür", "Son haftalarda bolca yağmur yağması yine sel âfetini hatıra getirdiği için kaçışmalar çoğalmaktadır", "Çin, nüfus artışından mustarip olduğu için ilticalara göz yummaktadır.

Bütün bunların hepsinde hakikat payı olabilir. Fakat müşahitlerin asıl üzerinde durdukları ihtimal bu göçün arkasındaki siyasi bir manevranın hazırlanmakta olmasıdır. Zira bu kitle halindeki Çinliler evvelâ Hong-Kongda huzursuzluk yaratacaklar, sonra da pek muhtemel olarak, sevkedilecekleri Formozada bir fesat unsuru olabileceklerdir.

Hong-Kong önümüzdeki günlerde kendisinden çok bahsettirecek gibi görünmektedir.

Laosta durum

Bütün bu kıpırdanmaların, nazari mânada da olsa. merkezini teşkil eden Laosta ise işlerin nasıl döndüğüne' dair belirli bir olaya rastlanmamaktadır. Tayland sınırı emniyete alınmıştır. Bu suretle belki Mekong vadisine sıkışıp kalmış olan Kraliyet kuvvetleri de kurtuluş imkânlarına sahip olacaklardır. Fakat dışarıdan müdahale ile işin uzun zaman idare edilemiyeceği aşikârdır. Amerika ve müttefikleri de bunu müdrik görünüyorlar. Onun için şu üç akraba prensin bir araya gelip bir milli birlik hükümeti kurmalarından başka çare görünmüyor. Ne var ki buna da bir türlü muvaffak olamıyorlar. Sebep ilk bakışta sandalya kavgası ve komünistlerin uzlaşmaz tavrı gibi görünüyorsa da, Kralcı kuvvetlerin başında bulunan ve Amerikan yardımıyla idame-i hayat eden Fumi Nosavanın da az inatçılardan olmadığı anlaşılmaktadır. Nosavan bir kere Amerikan yardımını sağladıktan sonra, bundan tek başına faydalanmak varken, bir koalisyona neden gidilsin gibi bir fikirle hareket etmektedir. Sırtını hem Krala, hem de Amerikalılara dayamış olan Nosavan, anlaşmaya yanaşmıyorsa, bunu Şarkın, Uzak Şarkın köhnemiş ihtiras ve kurnazlığında aramak lâzımdır. Amerikalılar da bundan şikâyetçidirler. Zaman zaman Laosa yapılan aylık yardımın uzatılması ve kesilmesi bunu göstermiştir. Hattâ Uzak Doğu illeriyle vazifeli Dışişleri Bakan Yardımcısı Harriman'ın Fumi Nosavanın- işbaşından uzaklaştırılmasını son çare kabul ettiği öğrenilmiştir. Ne var ki zevahiri kurtarmak için bu haber yalanlanmıştır. Ama işin sonunda Kraldan meşru kuvvetleri temsil etmek üzere daha mülayim şahsiyetlerin ve daha ölçülü Generallerin isteneceğinden şüphe yoktur. O zamana kadar da Amerikanın askeri ve mali desteğiyle bir yandan da Sovyet - Çin ihtilâfına güvenerek vaziyet idare edilecek, yani diğer bir deyimle, taşıma su ila değirmen döndürülmeye çalışılacaktır. Halbuki bu küçük değirmenin etrafında öyle muazzam çarklar dönmektedir ki, günün birinde belki de alâkalılar boşuna nefes ve emek tükettiklerini anlayacaklardır.

F E N

Stereo - Foni

Duyulmayan sesler

Bundan önceki sayıda derdini anlattığımız müzik meraklısı gencin bir başka sıkıntısı daha vardı. O da "high fidelity" diye aldığı ve bir hayli para ödediği plâklardaki bazı seslerin duyulmamasıydı. Aslında, evvelce de bahsedildiği gibi (Bak: AKİS, Sayı 412), bir iki saatlik bir dinleyişten sonra plâktan dinlenen müziğin insanı yormasının bir 6ebebi de budur. Seslerin hakikisini veya hakikisine çok benziyen sunisini dinlemeğe alıştırılmış bir kulakla aslının aynı olmayan kopya bir ses duyulunca dimağ otomatik olarak bu seste eksik olan hususları tamamlamak itiyadındadır.

Ses amplifikatörlerinin özellikleri nekadar iyi olursa olsun, sesin hasıl ettiği elektrik işaretlerini hakikate ne kadar yakın bir şekilde geçirirse geçirsin, bu işaretleri tekrar ses dalgalarına çevirmeğe yarayan hoparlör kifayetli olmazsa yine maksada erişilmeyecektir.

Bugün yaygın bir şekilde kullanılan hoparlör çeşitlerinin başında "elektrodinamik" cinsten olanlar gelmektedir. Çalışma prensibi ve imalât tekniği bakımından nisbeten basit olan bu hoparlörlerde amplifikatörden çıkan elektrik akımı az sargılı yuvarlak bir bobinden geçirilir. Bu bobinin içerisinde bulunduğu mıknatıs alanı tesiriyle yapacağı titreşimler -ki bunlar asıl sesin kopyasından başka birşey değildir- konik bir kâğıt mambrana verilerek havaya intikal ettirilir.

Diğer bir hoparlör tipi olan "elektrostatik" hoparlörler, bir düzlem kondansatörün levhalarının bunlara tatbik edilen ses titreşimindeki statik elektrik alanı tesiriyle titreşmesi suretiyle ses verirler. Hoparlörlerin başka bir çeşidi de piezo-elektrik prensibine göre çalışan kristalli hoparlörlerdir. Yalnız bu son iki tip tek başlarına kullanılmamakta, elektrodinamik tiplere yardımcı olmaktadırlar. Verebildikleri en tiz seslerin sının bakımından kulağı hassas müzik meraklılarını bu sayede tatmin edebilmek kabil olmaktadır.

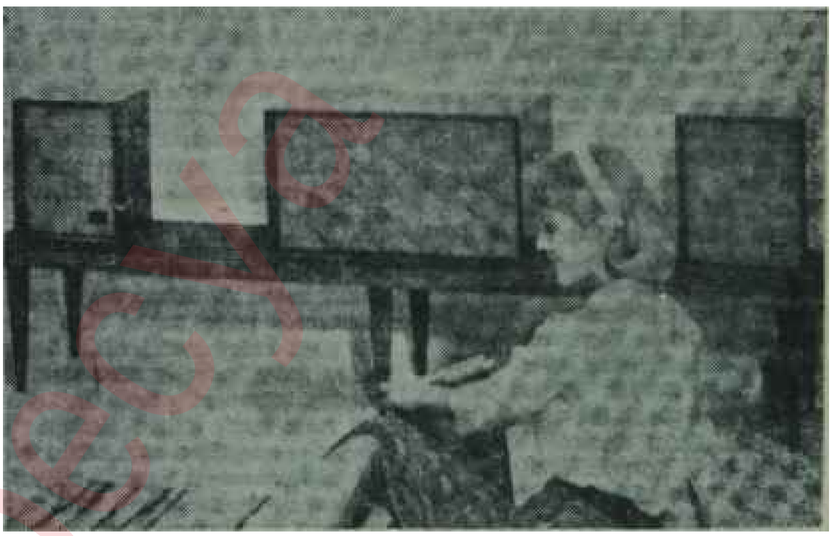
Hoparlörlerin içerisine yerleştirildiği kutunun ölçüleri ve şekli de duyulacak sesin tabiiliğinde büyük rol oynar. Bugün high-fidelity müzik sistemlerinde en çok kullanılan kutu şekli "bas-refleks" denilen akustik tertiplerdir. Bunlarda hoparlörün takıldığı delikten başka sadece hoparlörle ayni tarafta ebadı hesaplanan bir delik bulunur, bütün yüzeyler kapalıdır. Kutunun kenarları en az 2,5 santimetre kalınlıkta masif ağaç, kontrplâk veya suni tahtadan yapılmaktadır. Ayrıca kutunun delik bulunan yerlerden gayrı yüzeylerinin iç kısmına 2,5 santimetre kalınlıkta ses yutucu maddeler, meselâ cam pamuğu, plâstik keçe ve benzeri maddeler, kaplanmaktadır. Alınan bu tedbirlerin ve yanların bu kadar kalın olmasının sebebi bizzat kutunun hoparlörden çıkan sesten dolayı titreşmemesini sağlamaktır.

Üç boyutlu müzik

Son yıllarda, bilhassa 1955 ten bu yana, sık sık duyulan "Stereofonik" deyiminin ifade ettiği anlam, seslerin tabiatte olduğu gibi üç boyutlu şekilde duyulmasıdır. Bilindiği gibi, insan kulaklarının herbirinin ses çıkaran kaynağa olan uzaklıklarının farkı, yardımıyla sesin geldiği istikameti tayin etmektedir. Bu esastan mülhem olarak birden fazla mikrofonla sesi alıp kaydetmek ve sonra da kaydedilen müziği birden fazla -iki, üç hattâ dört- kanaldan beslenen ve evvelce kullanılan kayıt mikrofonlarının tesbit edildikleri yere tekabül eden noktalara konulan hoparlörlerden yayınlamak suretiyle hakikattekine çok yakın etkiler elde edilmesi kabil olmaktadır.

Ancak burada unutulmaması gereken nokta, kanal sayısının fazlalığının sesin istikametini tâyinde kolaylık sağladığıdır. Bunun ekonomik ve pratik bir sınırı bulunacağı tabiidir. İşte bu sınır üçle beş arasında değişmektedir. İki kanal ekseriya istenen sonucu vermemektedir. Bunun istisnası, iki çalgı veya gruptan ibaret topluluklarda yapılan müziktir. Bir tek çalgıda bile alınan neticeler iyi değildir. Bu yüzden Amerikada imâl edilen stereofonik müzik sistemlerinde son zamanlarda bir üçüncü, "orta kanal" kullanılmaktadır. Böylece biraz daha iyi sonuçlar alınmıştır.

Stereofonik plâklara kaydedilmeden önce müzik topluluğunun yayını dört, hattâ beş kanaldan bir manyetik bant üzerine kaydedilir. Sonradan stüdyoda, lâboratuvarda bu muhtelif kanalların sesleri birleştirilerek veya zaman zaman değişik kanatlardaki sesler kullanılarak sadece iki farklı kanal ihtiva eden bant doldurulur. Piyasaya çıkarılan plâkların kalıpları bu iki kanallı bantlardan alınan seslerle doldurulmaktadır.

Bir stereofonik sistem

Para tuzağı

Stereofonik plâklarda kayıt şekli iki türlüdür: Ya bir kanal plâk yüzüne paralel, diğeri dikey istikamette kaydedilir, veya, bugün hemen bütün firmalarca kullanılan usule göre, tepesi 90 derecelik açı yapan bir üçgen kesidinde açılan yivlerin iki yan yüzeyine kaydedilir. Dikkat edilirse, her iki halde de kayıt düzlemleri birbirine dikey olduğu için bir kanalda kayıt edilen titreşimlerin diğer kanaldakilere tesir etmesi teorik bakımdan imkânsızdır. Mamafih pratikte bazı sebeplerle kaydedilen seslerin çok az da olsa birbirine tesir etmesi önlenememektedir.

KİTAPLAR

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor

(Arif Nihat Asyanın şiirleri, Toprak Dergisi yayınları 3, İstanbul, Toprak Dergisi Matbaası, İstanbul 1959, 80 sayfa 185 kuruş)

Günümüz Türk edebiyatına şöyle bir göz atılsa ve dense ki şairleri sayın, romancıları sayın, hikâye yazarlarını sayın, tiyatro yazarlarını sayın. En taraflısından en tarafsızına kadar, edebiyatla uğraşanların hepsinin sayacağı adlar üç aşağı beş yukarı ayni adlar olacaktır. Koman dendi mi, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Fakir Baykurt, İlhan Tarus, Samim Kocagöz, Reşat Enis, Mehmet Şeyda, Orhan Hançerlioğlu ve nihayet belki arada unutulan birkaç ad daha akla gelebilir. Hikâye dendi mi, zincir Sait Faikle başlar. Oktay Akbal, Tarık Dursun, Haldun Taner, Tahsin Yücel, Nezihe Meriç, Muzaffer Hacıhasanoğlu, Ferit Edgü ve nihayet birkaç genç hikayeci adı akla gelir. Tiyatro için de durum böyledir. Çetin Altan, Refik Erduran, Necati Cumalı, Güngör Dilmen ilk akla gelen adlardır.

Şiire gelince, burada kadro daha da genişleyerek, Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Cahit Sıtkı, Ziya Osman, Ahmet Hamdi Tanpınar, Muzaffer Tayyip ve Orhan Veli artık maalesef hayatta olmadıklarına göre, Oktay Rıfat, Melih Cevdet, Necati Cumalı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Cahit Külebi, Ercüment Behzat Lâv, Behçet Necatigil, Attilâ İlhan, Metin Eloğlu, Ümit Yaşar diye sıralanabilir.'

Yukardan beri sürüp gelen, su isimlere dikkat edilsin. Bunların hepsi de, bugünkü Türk edebiyatının bellibaşlı adları, bellibaşlı şöhretleridir. Hikâye,, şiir, roman, tiyatro bir kenara bırakılıp, mizaha gelinsin. Akla ilk gelen ad Aziz Nesin olacaktır. Onu Rıfat Ilgaz, Orhan Kemal, Hüseyin Korkmazgil vs. takip edecektir. Sanat tarihine dönülsün, resim ve musiki gibi güzel sanatların diğer koları araştırılsın. Bütün bu güzel sanat dalarında görülecek, belki hepsi dünya, hattâ Türkiye çapında olmayan, ama kendilerine göre bir ağırlıkları, kendilerine göre bir yerleri olan sanatçı kişiler tek tek yoklansın, bütün bunların arasında, sağcı denilebilecek, turancı, ırkçı denilebilecek tek ada rastlanamaz. Zira sanat, kafaları eğiten, törpüleyen ve insanı insan yapan şeydir.

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiyede de, güzel sanatların, sosyal ilimlerin ve müsbet İlmin hiçbir kolunda şöhret yapmış, yapabilmiş bir sağcı yazar, bir sağcı fikir adamı, bir sağcı sanatkâr yoktur. Zira sağcılık, bir ölçüde, kafatası ölçüleriyle uğraşan ve dolayısiyle iyi, güzel ve faydalı olan herşeye sırt çeviren insanların sanatıdır da ondan.

Bunun hiç mi istisnası yoktur? Elbette ki vardır. İşte, Türkiyenin sağcılarının, ırkçılarının, turancılarının ve kafatası ölçücüsü mukaddesat tücarlarının da nasılsa arada bir sivrilivermiş yahut vasatın üstünde sanat eserleri vermiş elemanları vardır. Bunların en meşhuru, gerçekten de sanattan yana en nasiplisi, vaktiyle bugünkü kadar deforme olmamış kafasıyla Türk edebiyatına iyi şiirler kazandırmış olan Necip Fazıl Kısakürektir. Ama Necip Fazılın son on - onbeş yıldır şöyle gerçekten ses getiren bir şiirini okuyan olmamıştır. Zira Necip Fazıl da artık tükenmiştir. Bir de. öyle Türkiye çapında bile şöhret olmamakla beraber, mevcudun içinde iyice şair sayılabilecek Arif Nihat Asya vardır.

Arif Nihat Asya, bilhassa ortaokul sıralarında edebiyata yeni yeni merak saran çocukları kolay avlıyacak tarzda şiirler yazar. Bunlar, bütün gücü mısra sonlarındaki kafiyelerden gelen ve bir nevi monotoni yaratan şiirlerdir. Yetiştiği çağda pek fazla tesiri altında kaldığı bir büyük ve gerçekten usta şairin özentisi içinde, serbest nazımla mısralar sıralayan, turancıların hâlâ elde mevcut en büyük şairinin şiirleri hakkında bir fikir edinebilmek için şu satırları okumak yeter: "O zaferleri getiren atların - Nallan altındanmış; - Gidişleri akına, - Gelişleri akındanmış. - Yollan eline dolayan: - Beldeler, ülkeler avlayan, Süvarileri varmış ki, - Oğuz, Bilge, Süleymanmış. - Bize bin yıllık armağan, - Şu parıltılı kılıçlardan - Ve şu serin, kuytu gölge - Kanatlarındanmış."

İşte ırkçıların meşhur şairi Arif Nihat Asyanın şiir anlayışı, sanat kabiliyeti de budur. Geçenlerde, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramında yapılan törende, öğrencilerden birisinin Arif Nihat Asyanın pek popüler olmuş bir şiirini okumuş olması, o tip insanların gazetelerinde manşetlere bile çıkmıştı. Bu dahi göstermektedir ki, bizim sözde milliyetçilerimiz, sanat kollarından hiç birinde en ufak bir başarı gösterememenin aşağılık kompleksi içinde kıvrım kıvrım kıvranmakta ve kazara bir şiirleri, bir hikâyeleri bir yerde okundu mu, bayram etmekte, bunu herkese duyurmak için göbeklerini çatlatmaktadırlar. Aman ne başarı, ne başarı!

Pek meşhur bir Türk atasözü vardır, "Görmemişin oğlu olmuş da..." diye başlar. Bizim sözde milliyetçi kafatası ölçücüleri için de durum böyledir. Böyle olduğu için de, Arif Nihat Asyanın "Bayrak" adlı şiirinin okunması onlar için bir büyük zafer olmuştur. Ortaokul öğrencileriyle liselerin ilk sınıfları ve İmam Hatip Okulu öğrencilerini çabuk heyecanlandıracak, humordan yoksun, ama hamasi parafı gerçekten kuvvetli olan, Arif Nihadın bu kırk yılda bîr yakalanan şiiri de,'"Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" adlı kitabın ilk'bölümünde yer almaktadır. Bayrak adını taşıyan bu şiir şöyledir: "Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü... Kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü. . Işık ışık, dalga dalga bayrağım. - Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım. - Sana benim gözümle bakmıyanın, - Mezarını kazacağım - Seni selâmlamadan uçan kuşun - Yuvasını bozacağım. - Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder... - Gölgende bana da, bana da yer ver! - Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar - Yurda ay-yıldızının ışığı yeter. - Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün - Gölgene sığındık. - Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı; - Barışın güvercini, savaşın kartalı... - Yüksek yerlerde açan çiçeğim; - Senin altında doğdum, senin dibinde öleceğim. - Tarihim, şerefim, şiirim, herşeyim; - Yer yüzünde yer beyen: - Nereye dikilmek istersen, - Söyle, seni oraya dikeyim!"

Bu gerçekten güzel şiirden öteye, "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor"daki diğer şiirler maalesef birer manzume edasından öteye gidemeyen, sıradan lâf kalabalıklarıdır.

K A D I N

Çocuk

Anne ve babaların derdi

Ankara Maarif Koleji ilk kısım Okul - Aile Birliğinin tertiplediği Panel konferans gerçekten ilgi çekici oldu. Çocukların başlıca problemlerini dile getirdiği gibi, öğretim programları meselesinde, tatilde boş zamanı değerlendirme konusunda ortaya bazı yeni fikirler attı. Okul-Aile Birliği bundan iki ay evvel velilere gönderdiği mektuplar vasıtasıyla çocuklarda başlıca şikayet konusu olan meseleleri öğrenmiş ve bunları bir mütehassıs heyetin tetkikine bırakmıştı. Veliler şikâyetlerini yazmışlar, fakat isim bildirmemişlerdi. Böylece, çocukların kabahatini söylemek pek güç olmamıştı. Okul, gönderdiği 1300 mektuptan 182 tanesine cevap almıştı. Mütehassıs heyet Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinden Mithat Enç, Ankara Tıp Fakültesinden Doçent Dr. Doğan Karan, Dr. Orhan Öztürk ile, çocuk psikiyatrı Dr. Muallâ Öztürkten müteşekkildi. En önemli sorular gruplandırılmıştı. Ailelerin, üzerinde en çok durdukları mesele, çocukların davranış ve intibak problemleriyle, akademik başarı konusundaki güçlüklerdi. Bu baş dertler, değişik yönlerden ele alındı ve veliler önünde mütehassıslar tarafından tartışıldı. Konulardan başlıcaları şunlardır:

Kıskançlık : Aileler bilhassa bu konu üzerinde durmuşlardı. Kıskançlık, geçimsizlik şeklinde, kardeşler ve arkadaşları arasında sık sık görülen birşeydir. Dr. Muallâ Öztürk meseleye rahatlıkla dokundu, bunun fevkalâde bir hâl olmadığını anlattı.

Kardeşler arasında bu hissi tabii karşılamak, fakat tahrik etmemek lâzımdır. Çocuk doğmadan evvel ağabey veya ablayı bu işe hazırlamak şarttır. Birdenbire ortaya çıkan kardeş, şok tesiri yaratabilir. Çocuk doğduktan sonra eğer bazı değişiklikler yapılması gerekiyorsa, meselâ büyük çocuğun yatağı, odası değiştirilecek veya çocuk ana okuluna verilecek, bir yeni dadıya, hizmetçiye baktırtılacaksa bunu da çocuk doğmadan yapmak şarttır. Üzerinde durulacak kıskançlık, çocuğu mesela zayıflatan, iştihadan kesen, okulda birdenbire başarısızlığa sürükleyen maraz! kıskançlıktır.

Psikiyatr Dr. Orhan Öztürk, "kıskançlığı önlemenin en iyi çaresi, çocuğu iyi beslemektir" dedi. Çocuğun yalnız iyi mamalar yiyerek değil, bakıcısının, annesinin sevgisi ve ilgisiyle beslendiğini anlattı. Eğer bir çocuk doğduğu zaman tatmin edilmişse, o çocuk güven kazanacak ve daha ilerde doğan kardeşini kıskanmıyacaktır. Psikiyatr Doçent Dr. Doğan Karan ise, kıskançlığı tedavi etmenin yollarım gösterdi ve böyle bir durumda çocuğu tek olarak ele almaktansa ailesini bu konuda aydınlatmanın daha yararlı olacağını belirtti. Karana göre aile, kıskançlığa sebebiyet veren hataları düzeltebilir ve böylece çocuk ta kendini daha çabuk yenebilir. Hâlbuki çocuk yalnız başına ele alındığı zaman güvensizlik hissine bir de "hastalık", anormallik kompleksi eklenecektir. Okul çağına girmeden çocuğu gruplar içinde oynamaya alıştırmak da çok yararlı olacaktır. Panel Başkanı Mithat Enç çeşitli sualler sordu ve konferansı güzel esprilerle süsledi.

itaatsizlik : Çocuklarda itaatsizlik, bağımsızlık dürtüsü ile beraber doğar. Ailelerin bu konuda ölçülü olmaları, çocukların bağımsızlık arzularını ifrata kaçmadan, karşılamaları şarttır. Fazla otorite de, fazla serbesti de aynı derecede hatalıdır. Hele bulûğ çağından sonra çocuğun, anne ve babasının bir "uzantısı" olmaktan korkması ve buna uygun olarak bazı itaatsiz davranışlarda bulunması anlayışla geçiştirilebi-

Çalışan anne : Dışarda çalışan annelerin çoğu endişe içindedir. Acaba çocuklarına karşı vazifelerini yapabiliyorlar mı? Ekip bu hususta şu kanaate varmıştır. Eve döndüğü zaman çocuğu ile yeter derecede meşgul olan anne, evde oturup ta çocuğu ile hiç meşgul olmayan veya

M. Kesler

Veda!..

didişen anneden çok daha fazla çocuğunu tatmin edebilmektedir. Fazla beraberlik ve fazla ilgi de ' zararlı sonuçlar doğurabilmektedir.

Oyun: Oyun, çocuğun en önemli ihtiyaçlarından biridir. Çocuk oynarken, aynı zamanda birşeyler de öğrenmektedir.

Okulda başarısızlık : Ekip, bu konunun hemen tümünü, konunun ustası Mithat Ençe bırakmıştı. Mithat Enç, okulda başarısızlığı başlıca üç sebebe bağladı. Birincisi ferdi idi. İkincisi okul programları, üçüncüsü de öğretmenlerle ilgili bir meseleydi. Çocuklar yaşlarına göre okula gönderilir, halbuki onlar aynı yaşta da olsalar, aynı gelişme seviyesinde değillerdir. Bazı çocuklar öğrenme seviyesine yükselmedikleri, çok çocuk kaldıkları için öğrenemezler. Bazıları da fizyolojik veya psikolojik bakımdan tetkike muhtaçtırlar. Meselâ işitme bozukluğu veya çeşitli üzüntüler yüzünden okumaya karşı hevessiz kalan çocuklar vardır. Fakat okuldaki başarısızlığın belki en önemli sebebi doğrudan doğruya programlardan gelmektedir. Bizdeki öğretimi sistemini, İmtihan sistemini, programları ıslah etmek lâzımdır, önrenciyi yıldırmak değil, gerçekten yetiştirmek yoluna girmek zamanı gelmiştir. Öğretmenin de çocuğu aynı zihniyet içinde ele alması, onun yalnız sevmediği, bilmediği şeyin üzerine yüklenerek değil, sevdiklerinin de üzerinde durarak onu okula bağlaması, onu kazanması şarttır. Çok erken yaşta çocuğa çok şey öğretmeğe çalışmak ta hatadır.

Yaz klüpleri: Çocukların yaz

Bir Kongrenin Öğrettikleri

Jale CANDAN

Türk Kadınlar Birliği nihayet beklenen kongresini yaptı ve kongre, etrafında dönen bazı olaylar yüzünden Basının günlerce âdeta bir ilgi merkezi halini aldı. Genel Kongrenin kadınlık dâvasına birşeyler getirdiğini söylemek imkânsızdır. Fakat bir bakımdan gerçekten öğretici oldu ve evhamların, yersiz tedbirlerin, "kapalı kapılar arkasında" seçime gitme kompleksinin ne denece hatalı, mesnetsiz olduğunu göstererek açık sistemin meziyetlerini bir kere daha, ortaya koydu. Günlerce evvel, Genel Kongrenin, sıkı tedbirler altında yapılma' için harekete geçilmişti. Genel Kongreye davetiyemiz girilemiyecek, herzaman bütün dinleyicilere açık olan kongreyi, davetiyesi bulunmıyan üyeler bile izleyemiyeceklerdi. Hazır Kuvvet ekipleri kapıda alesta duracak, bir işaretle harekete geçeceklerdi. Delegelerin Ankaralı üyelerle tanıştırılması ise bahis konusu bile değildi. Kulis faaliyeti yapılacak, fakat tek ıtaraflı işliyecekti. Ne var ki kongre nisabının temin edilemediği 18 Mayıs günü geçen bazı tatsız olaylar ve ortada hiçbir sebep, bir kavga veya münakaşa yokken iki polisle bir Hazır Kuvvet ekibinin birliğe, Başkan Günseli Özkaya tarafından celbedilmiş olması durumu adliyeye intikal ettirerek, tedbirleri önledi ve sağ duyuyu harekete geçirdi. Gerçi kongre gene polis kordonu altında yapıldı ama, yersiz bir. müdahale olmadı 22 Mayıs sabahı Devlet Konser Salonundaki Genel Kongreye giden bazı üyelerden ısrarla davetiye soran işgüzarlar bu üyelerin "dayatması" karşısında ortadan kayboldular. Daha evvel. Haysiyet Divanı kararı ile Birlikten ihraç edilen bir üyenin, tüzük maddesine dayanarak söz hakkı istemesinin, ısrarlar üzerine nihayet kabul edilmesi ise, kongrenin havasım gerçekten yumuşattı ve açıklığın faydasını en müfritlere bile kabul ettirdi.

Gerçi 10. Türk Kadınlar Birliği Genel Kongresi, benim görüşüme göre gerek ruh, gerek hazırlanış bakımından bir gerçek kongre olmamıştır, ama, hiç olmazsa tedbirlerin çemberinden kurtulmuş olması ve üyelerine, dinleyicilerine, Basına kapılarını açmış bulunması kongre bakımından bir talihliliktir. "Karşı taraf" denilen tarafın ise ne hazırlığı, ne listesi, ne de kötü bir niyeti bulunduğu böylece meydana çıkmış oldu. Genel Merkez Yönetim Kurulu ringe çıkıp kendi kendisini yumruklayan bir boksörden farksızdı. Eğer Ankara delege seçimleri aynı açıklık içinde yapılmış olma ve, ilçe delegelerinin bu seçime katılmaları (sağlansaydı ne bir takım söylentilere yol açılmış olacak, ne de dâva üzerine dâva binecekti. Kanaatime göre, o zaman Genel Kongre de Ankaralı üyeler için bambaşka bir mâna taşıyacaktı.

tatilinde aylarca âvâre kalmalarına karşı en iyi çare, okullarda yaz için faaliyet grupları kurmaktır. Ekip, yaz klüpleri açmak üzere Ankara Maarif Kolejine teklifte bulunmuştur. Bunun kısa zamanda, diğer okullara misal teşkil edeceğine ekip inanmaktadır.

Ankara

Bir ayrılış

pembe emprimeli, ince, zarif kadın biraz mahcup, fakat çok mutlu bir ifade ile eline makası aldı, kurdeleyi kesti ve beş yataklı tertemiz güzel bir koğuşa girdi, heyecanla etrafına bakınmaya başladı. Peşinden gelenlere birşeyler söylemek istiyor, fakat bir türlü konuşamıyordu. Kendisine verilen Kütahya işi duvar tabağını eline aldıktan sonra da öyle hareketsiz kaldı ve nihayet , kısık bir sesle:

"— Teşekkür ederim" dedi.

Fakat yanındaki koyu lâcivert elbiseli erkek yardımına koştu ve ingilizce olarak, eşinin heyecandan konuşamadığını, fakat neler hissettiğini çok iyi bildiğini ve onun yerine konuşabileceğini söyledi.

Olay, Hacettepe Çocuk Hastahanesinde geçiyordu. Pembe elbiseli sarışın kadın İsviçre Büyükelçisinin eşi Madam Keşler idi. Büyükelçi Keşler çok yakında artık memleketine dönecekti. Zaten çocukları da İsviçrede İdiler. Fakat Türkiyeden ayrılmak gerçekten onlara azap veriyordu. Hele Madam Kesler için bu hastahaneyi bırakıp gitmek çok, çok zordu. Madam Kesler yıllardır hemen hergün hastahaneye gelmekte ve Hacettepe Hastahanesi Gönüllüler Grubu ile beraber koğuşlarda çalışmaktaydı. Hacettepe Hastahanesine yaptığı hizmet pek büyüktür. Ankaralılar onun, evinde, hasta çocuklar yararına yılda iki defa hazırladığı "bazar'ları unutamıyacaklardır.

Hacettepe Gönüllüleri giden arkadaşları şerefine bir toplantı yapmak istemişlerdi, fakat Madam Kesler onlarla, son defa Gönüllülerin Kafeteryadaki aylık toplantılarında bulunmayı tercih etmişti. Madam Kesler ismine açılan beş yataklı çocuk koğuşu ise ona verilebilecek hediyelerin en büyüğü idi ve her zaman rahat konuşan Madam Kesler'i eşinin yardımına muhtaç bırakmıştı.

S A N A T

Haberler

Dil açık oturuma

Türk Dil Kurumunun istanbulda düzenlediği ilk açık oturum 19 Mayıs günü Edebiyat Fakültesinin A-3 anfisinde yapıldı.

Açık oturumun konusu "Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?" dı. Havanın son derece güzel ve Mithat Paşa Stadyumunda da gösteriler olmasına rağmen anfi belirli saatte tamamen dolmuştu. Yöneticiler, sabahın erken saatlerinde açık oturumun bekledikleri ilgiyi göremiyeceğinin üzüntüsü içindeydiler. Durum, bu kaygının yersizliğini gösterdi.

Oturumu yönetmek görevi Ord. Prof. İlhami Civaoğluya verilmişti. Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Tahsin Banguoğlunun açış konuşmasından sonra Agâh Sırrı Levend, Tanzimattan bu yana dilde arılaşma safhalarını özetliyen ve ilgiyle izlenen bir konuşma yaptı. Bundan sonra açık oturumculardan ilk sözü Ömer Asım Aksoy alarak özleşme konusu üzerinde konuştu ve Kurumun genel tutumu üzerinde bilgi verdi.

Açık oturumda Dr. Muharrem Ergin, Konur, Cavit Orhan Tütengil, Asım Bezirci, Aziz Nesin, Hikmet Dizdaroğlu, Doç. Dr. İsmet Sungurbey ilgi çekici konuşmalar yaptılar. Konuşmak için söz alanların sayısı 15'i bulmuştur.

Genellikle dilde özleşmenin gerekliliği üzerinde birleşildi. Çatışma daha çok Dr. Muharremi Ergin ile öbür konuşucular arasında oldu.

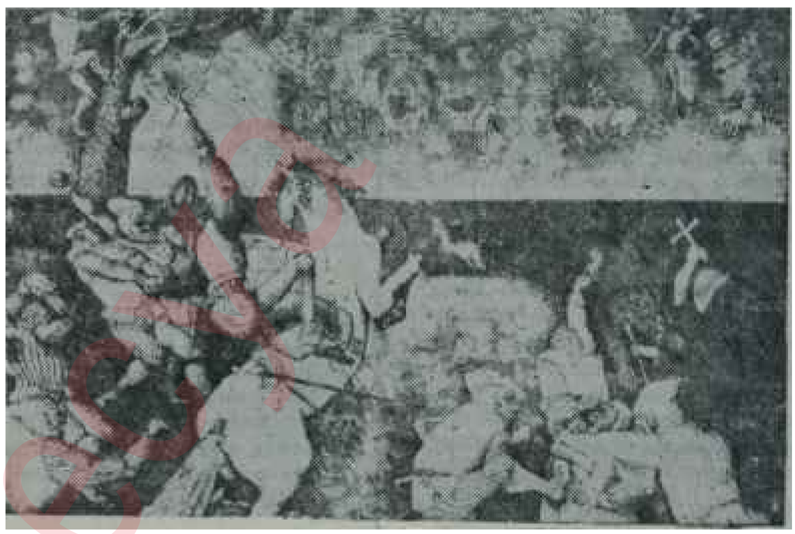
Türk Dil Kurumu Tanıtma Kolunun düzenlediği bu ilk açık oturum, umulduğundan çok fayda sağladı. Bu ilk denemeden elde edilen tecrübelerle daha da geliştirilmiş yeni açık oturumlar düzenlemek üzere Tanıtma Kolu çalışmalara girişmiştir.

Dürer, Schöllkopf, Grleshaber

Bitirdiğimiz haftanın sonunda Alman Kütüphanesinde üç Alman gravürcünün sergisi açıldı. Alman Kütüphanesi, yaptırdığı yeni ve son derece sevimli salonunda, Kütüphane Müdürü Dr. Baer'in dikkatli ve verimli çalışmalariyle sergiler, konserler, konferanslar düzenleme yoluna girmiş, böylece Ankara yeni bir kültür merkezi daha kazanmıştır.

Dr. Baer, bu işin başına geldiği kısa süre içinde Ankarada sanat ve kültür çevrelerinde sempati kazanmıştır. Bilgisi ve çalışkanlığıyla bu sempatiyi birleştirince Alman Kütüphanesinin en belirgin bir kültür ve sanat yuvası olmaya yöneldiği kendiliğinden anlaşılıyor.

Bu sefer açılan sergi Stuttgart Dış Münasebetler Enstitüsünün yardımıyla düzenlenmiştir. Üç ünlü ve büyük gravürcünün röprodüksiyonları ilgiyle seyredilmektedir. Dr. Baer' in açış konuşmasındaki yetkili açıklamaları ve yorumu, seyircilerin eserleri değerlendirmesine yardımcı oldu. Bu yorum ve açıklamaların bundan sonra broşürlerde de yer almasının yararlılığını belirtmek yerinde olacaktır. 2 Hazirana kadar açık kalacak olan sergiyi herhalde görmek gerekir.

Alman Kütüphanesinde açılan Sergiden bir eser

Yabancı diyarlardan çizgiler

Mevsimin son konseri

Mevsimin son konseri de bitirdiğimiz haftanın sonunda gene Alman Kütüphanesinde verildi. Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Korosunun Prof. Eduard Zuckmayer yönetiminde verdiği konser ilgiyle izlendi. Avrupa koro repertuvarından seçilmiş eserlerle Türk Halk Türkülerinden düzenlenen program zengindi. Koro başarılıydı.

Sağlıksever bir ozan

Bundan bir süre önce ozan ve ressam Metin Eloğlu, Ankaralıların özlemini çektiği Ümit Yaşar Oğuzcanın 'bürosuna gitmişti. Oğuzcan her zamanki konutseverliğiyle Eloğluyu karşıladı, yer gösterdi, sigara verdi. Bir süre şundan bundan konuştular. Sonra Eloğlu:

"— Kardeşim Ümit" dedi, "içecek bir şeyin yok mu?"

Oğuzcanın yüzü ciddileşti. Eloğluya ciddi ciddi baktı:

"— Var olmasına, var, ama..." dedi.

"— Varsa ne duruyorsun, versene. Neyin var mesela?"

Oğuzcan isteksiz isteksiz:

"— Kanyak" diye cevap verdi.

Eloğlu:

"— Olsun" dedi, "ne yapalım, kan» yak olsun.."

Oğuzcan masasında hafifçe doğruldu, dost ve sıcak bir sesle Eloğluya öğüt vermeye başladı:

"— Bak Metinciğim" dedi, "bu senin yaptığın doğru değil. Vazgeç sen. bu işten. Hepimiz içiyoruz içmesine, ama senin gibi mi ya? Daha sabahın onbuçuğu. Bu saatte de içkiye başlanır mı? Bu zıkkım akşamları içilir. Daha gençsin. Çoluk çocuk sahibisin. İyi bir sanatçısın. Doğru değil böyle sabah sabah içkiye başlaman. Sık kendini biraz, toparlan. Doğru değil bu. Düşün bir kere, herşeyden önce sıhhatini düşün. Sağlığına zarar verir kardeşim, böyle sabah sabah içki içmek.. Değil mi ama?"

Eloğlu, hayli uzun süren bu dostça öğüdü sessiz sedasız, hatta başı önünde dinledi, sonra gülümser bir yüzle Oğuzcana baktı:

"— Pekî Reis" dedi "içki içmek sağlığa zarar verir, bunu anladım. Ya intihar etmek sağlığı korur mu?"

MUSİKİ

Konserler

A.D.K.Y.B.Ö.D.Y.Ç.O.

Geride bıraktığımız hafta içinde Ankara Devlet Konservatuarı Yüksek Bölüm Öğrenci Derneği Yaylı Çalgılar Orkestrası, Konservatuar salonunda bir konser verdi. Orkestrayı Belçikalı keman öğretmeni Jules Higny yönetiyordu. Konsere bir başka Belçikalı, viyolonist Marcel Debot solist olarak katılmıştı. O gün, Haendel'in Op. 6, 12 numaralı Concerto Grosso'su, J. S. Bach'ın mi majör keman konçertosu, Haydn'ın do majör 1. keman konçertosu ve Geminiani'nin Op. 3, S numaralı Concerto Grosso'su çalındı.

Viyolonist Marcel Debot muhakkak ki bir yıldız değil, ama dinlenebilir sağlam bir kemancı. Bir seviyenin altına düşmüyor, üstüne de çıkamıyor. Herhalde Devlet Konservatuarına gelen öğretmenler arasında solistik yönü Debot'nunki kadar kuvvetli olan bir başka kemancı yoktur. Marcel Debot'nun güvenilir bir tekniği, bir parça haşin olmakla beraber, büyük bir tonu var. Temiz ve ölçülü icralar çıkarıyor, fakat bu icraların etkili olduğu, duygulu olduğu, dinleyicileri peşinden sürüklediği pek söylenemez. Marcel Debot her konserinden sonra takdir ediliyor, ama ne yazık ki hemen unutuluyor.

Jules Higny'nin yönetimindeki Konservatuar Yaylı Çalgılar Orkestrası temiz ve canlı bir icra çıkardı. Concerto Grosso'larda solistler de başarılıydı. Herhalde bu konserin I bir öğrenci orkestrası tarafından verildiğini söyliyebilmek için dinleyicîlerin elinde yeteri kadar ipucu yoktu. Yalnız, Türkiyede cembalo bulunan tek müessesede barok çağa ait eserler çalınırken bu çalgının da sahneye çıkman, continuo partisini icra etmesi yerinde olurdu. Hele Konservatuar gibi bir eğitim merkezinde eserlerin orijinal şekilleriyle takdim edilmesi şarttır.

Sanatçılar

Bir başarı

Geçen ay, Türk kemancın Erdoğan Kürkçü, Hollandanın en büyük orkestralarından biri olan Hague Filarmonisinin -Residentie Orkest- giriş sınavını kazanmış ve bu orkestranın üyeliğine kabul edilmiştir. Erdoğan Kürkçü, Hollanda orkestralarından birine giren ilk Türk kemancısıdır. Genç sanatçı müzik tahsilini Ankara Devlet Konservatuarında Profesör Licco Amar'ın yanında yapmıştı ve Avrupaya gitmeden önce Opera Orkestrasında çalışıyordu.

Uyanın Beyler!

Faruk GÜVENÇ

Türkiyede yönetim sorumluluğunu omuzlarında taşıyan kişiler hiçbir zaman son yıllardaki kadar vurdumduymaz olmamışlardır. Birkaç konu var ki anlata anlata dilimizde tüy bitti, kalemimizde mürekkep... Kılını kıpırdatan yok, kulak veren hiç yok. Sanki ağaçlara, duvarlara karşı konuşuyoruz. Keyfi idare devrinde, tanınmış bir Alman şarkıcının radyoda plâkları yayınlanırken "Ne anırtıyordunuz bu 'herifi?" diyen bir müsteşar, basındaki tepki üzerine, üç ay içinde yerinden olmuştu. Halbuki Haendel'in İtfaiye Müziği diye -yoktur böyle bir eser- Bach'ın, Mozart'ın, Webern'in eserlerini yayınlatan ve devirdiği yüzlerce çamla Devlet Radyosunu her gün ele güne rezil etmiye devam eden, değersiz arkadaşlarına para dağıtmak için bu müesseseyi çiftlik gibi kullanan bir adam, sırf büyüklerden birinin akrabası olduğu için, iki yıldan beri müzik yayınları şefliği kadrosunu işgal etmektedir.

Bu memlekette, kafaları değiştirmedikçe, fabrika yapmakla, okul açmakla, televizyon istasyonu kurmakla, buğday ekmekle kalkınma olmıyacaktır, işler düzelmiyecektir. Bakanlar, 29 Ekime kadar elbet de yalnız Meclis içtüzükleriyle, beş yıllık planla, mahalli seçim kanunlarıyla ve öncelikle ele alınması gerektiği ilân edilen yasalarla uğraşacak değiller. Yıllardan beri gangren olmuş küçük yaralar da ilaç bekliyor, hiç değilse ilgi bekliyor. Yüzlerce defa kalemimize doladığımız konulara bir göz atan olmayacak mı hâlâ?

Bugün hepimizin bildiği bazı müzmin dertleri bir kere daha Milli Eğitim Bakanının önüne sermek istiyorum.

Devlet Tiyatrosu ile Devlet Operasının durumundan ne haber?

Milli Eğitim Şûrası bu iki kurumun derhal birbirinden ayrılması gerektiğine dair karar vermiştir. Aylar geçti, kimsede bir hareket yok. Dünyanın hiçbir yerinde bir opera, müzikten anlamıyan tiyatrocular tarafından yönetilmez. - Yönetilirse işte bizimki gibi batağa saplanır, daima üvey evlât muamelesi görür, örnek mi istersiniz? Geçen hafta tiyatro, orkestrayla beraber bale istanbula gitmiştir. Opera nüye gitmedi? Nasreddin Hoca gibi basit bir müzikli oyun, Çocuk Tiyatrosu dururken nasıl oluyor da Devlet Operasının sahnesine çıkabiliyor? Orkestra şefi ve yetiştirici olarak hiçbir değeri bulunmayan bir insana neye dayanarak ayda 1700 lira ücret ödeniyor?

İşi bir an önce ehillerinin eline verecek miyiz, vermiyecek miyiz? Mesele burada. Hastaları mühendisler ameliyat ettikçe, köprüleri hekimler kurdukça, biz adam olmayız.

Ya Konservatuar yasasından ne haber? Küçücük bir müzik okuluyla Türkiyenin operalarını, orkestralarını besliyebileceğimizi sanmak için çok iyimser olmak gerek. Ankara Devlet Konservatuarı çürümüş, kokmuş bir leyli . meccani okuldur. Çoğu zaman yarı cahil şarkıcılar, çalgıcılar yetiştirir. Boğaz tokluğuna çalışan öğretmenlerinden iş istiyemezsiniz, kitap basamaz, nota basamaz, eğitim sistemi zaten sakattır. Bu kadavrayı daha ne zamana kadar sırtımızda taşıyacağız, hiç islâh etmiyecek miyiz?

Ya Bornovada çürüyen org? Bir yanda Batı metodlarıyla eğitim yapan bir konservatuarımız vardır, öğrencilerine org göstermeden diploma verir, beride Konservatuara armağan edilmiş bir org nakliye masraflarım denkleştiremedîğimiz için tozlar arasında yatar. Koca koca adamlar, işi gücü bırakmış Batıcılık oynuyoruz, eğitimcilik oynuyoruz. Şûralar toplansın, şûralar dağılsın, raporlar yazılsın, nutuklar atılsın, konferanslar verilsin, tekrar şûralar dağılsın...

Zavallı Türkiye!

Ankara

"Gülümser" değil, "bunaltır"

Devlet Tiyatrosunun mevsimin son oyunu olarak Büyük Tiyatroda sahneye koyduğu ve bugünlerde, İstanbul seyircisine sunmak için, Boğasın batı kıyısına aktardığı "Ay Herkese Gülümserdin adını, O'Neil'e saygımız olmasa, "Herkesi Bunaltır" şeklinde değiştirmek yerinde olurdu. Bunu yazarın kendi yurttaşları daha iyi anlamış olacaklar ki, son yazdıkları arasında yer alan bu oyunu, Brodway uzun zaman bilmezlikten gelmiştir.

O'Neil'in hemen her oyununda içki ve tütün dumanları arasında, seyirciyi bunaltan bir hava vardır. Ama bu hava içinde ağır ağır gelişen, "erime" noktasına gelen beşeri bir dram da seyirciyi sarar, sahneye bağlar. "Ay Herkese Gülümser"de, üç uzun perde boyunca, seyircinin gördüğü, harap bir çiftlik binası önünde ve içinde kımıldayan, abuk sabuk - bir hayli de açık saçık - konuşan, durmadan aynı yavanlıkları, aynı küfürleri tekrarlayan, kaba saba gölgeler.,. Bu gölgelerin de birer realitesi, şişe şişe viskileri devirirken yaşadıkları birtakım düşler var belki. Ama hepsi Türk seyircisine o kadar uzak, o kadar yabancı ki insan, O'Neil'in bunca derlitoplu, daha ilginç oyunu varken, genç ve alkolik bir çiftlik sahibinin, hinoğlu hin, çocuklarına bile çıkarıyla bağlı, hoyrat mı hoyrat ihtiyar İrlandalı kiracısının evde kalmış kızıyla sonsuz cilveleşmelerinden ibaret bu alkolikosantimantal oyunun repertuvara alınmasındaki kerameti -hele "Günden Geceye" ve "Şair Ruhu" oynandıktan sonra - kolay kolay anlıyamıyor.

Sahnedeki oyun

Böylesine sıkıcı bir oyunu, seyirciye kabulettirmek kolay değildi. Ama Muazzez Kurdoğlunun havalı sahne düzeni, Refik ve Hâle Brenin güzel dekorlarıyla kostümleri, Nuri Özakyolun da başarılı ışıkları, kuvvetli bir kadronun yaratıcı gayretleriyle birleşince, ortaya saygı duymak, dişleri sıkıp son perde kapanıncaya kadar dayanmak gücünü seyirciye aşılayan bir temsil çıkmıştır.

Muazzez Kurdoğlu, çok değişik bir kompozisyonla, gözünü budaktan sakınmayan, nobranlıkta -ve nekrelikte- babasından geri kalmayan, ama o hamhalat görünüş altında gene de bir "kadınlık" duygusu taşıyan çiftçi kızını ustalıkla canlandırmıştır. Çok ölçülü, çok bilgili bazı sahnelerin "tiyatro"luğunu unutturacak kadar...

Oyunun ikinci önemli kişisi, aklı fikri parada, gözü çıkarından başka bir şey görmeyen, yırtıcı denecek kadar sert, haşin, ihtiyar İrlandalı babaydı. Ahmet Evintan bu role, şimdiye kadar oynadığı rollerden çok değişik bir yüz vermek için şuurlu bir çaba göstermiş ve çok başarılı sonuçlar elde etmiştir.

'Köşe Kapmaca'

Arnna kaptırırsa..

Malsahibi Tyrone'da Kerim Afşar, ölen annesinin sevgisine, şefkatine susamış alkolik genci ölçülü ve tatlı bir oyunla sevdirmiştir. Komşu ye zengin çiftlik sahibi Harder'de Coşkun Kara, selâmeti babasının boyunduruğundan kaçmakta bulan Mike'da Halûk Kurdoğlu inandırıcı tipler Çizmişlerdir.

İç açıcı bir oyun

İlk sıcaklarla beraber Devlet Tiyatrosunun İstanbula gittiği, İstanbul tiyatrolarının da Ankaraya akın. etmeğe başladıkları şu sıra, perdesini en son kapayan Meydan Sahnesi oldu. Ama öyle bir kapayış her tiyatroya nasibolmaz. Bayram üzeri çıkardığı son oyun iç açıcı, gönül ferahlatıcı, rahat rahat -ve yüz kızartmadan- alabildiğine güldürücü bir komedi.

Yılmaz Çolpan'ın Marc Camoletti'len çevirdiği "Köşe Kapmaca" -"La Bonne Anna"- nın sade, ama sürükleyici bir konusu var. Bir "kaçamak" yapmak isteyen bir koca, bir bahane ile karısını, Parla yakınlarında oturan anesinin yanma gönderiyor ve, evli olduğunu bilmiyen sevgilisiyle, kendi evinde, "felekten bir gece çalmıya" kalkıyor. Kocasının bir iş için, uzakça bir yere gönderildiğine inanan kadın da, aynı niyetle, annesinin yanına gider gibi yaptıktan sonra, ne zamandır kendisine kur yapan bir erkeği evine getirmeğe, onunla nihayet günahın tadını tatmıya karar veriyor. Hizmetçiyi de para vererek köyüne yolluyor. İşin garibi, hizmetçi de, aldığı

'Ay Herkese Gülümser"den bir sahne
... ve bir hayli bunalttı

parayı bankadaki hesabına yatırmak için, köye gitmekten vazgeçip eve dönüyor.

Şimdi her gidenin aynı eve döndüğü, hele çifter çifter döndüğü bir oyunda, daha ilk perdede, herkesin biribiriyle burun buruna gelip rezaletin kopacağı, oyunun da başlarken biteceği sanılır. Ama hiç de öyle olmuyor. Yazar ve en büyük yardımcısı olan hizmetçi Anna işleri o tekilde "idare" ediyorlar ki herkes 3-lini kolunu sallıyarak aynı eve sevgilisiyle dönüyor, soyunuyor, uzanıyor, içiyor, sevişiyor, hattâ yatak odalarına çekiliyor ve... işin tuhafı, tamir kabul etmez bir durum meydana gelmeden ve yakalanmadan çıkıp gidiyor.

Sahnedeki oyun

Çetin Köroğlu ile Yılmaz Grudanın elbirliğiyle sahneye koydukları "Köşe Kapmaca", o küçük sahnede başdöndürücü bir hızla oynanıyor, hizmetçi Anna'nın becerikliliği sayesinde de karı koca ve sevgilileri -bir defasında aynı salonda soyundukları halde- birbirleriyle karşılaşmadan son perde kapanıncaya kadar devam ediyor.

Oyunun belkemiği olan Anna'da bu mevsim üstüste oynadığı çok değişik rollerde büyük başarı göstermiş olan sanatçı Esin Avcı, en güzel kompozisyonlarından birini gerçekleştinmek fırsatını bulmuştur. Bu son başarısı ona büyük rollerin kapısını açıyor.

Kocayı Çetin Köroğlu, rahat ve sevimli bir oyunla canlandırıyor. Karısı Claude'da Deniz Serezin güzel bir sahne fiziği ve estetiği var, ama diksiyonu kadar tonları da bozuk. Bu bozuklukları ciddi bir çalışmayla giderdiği gün, güzel başarılara ulaşması hiç de zor olmıyacaktır. Âşıkı Robert'de, İstanbul sahnelerinin tecrübeli aktörü Yılmaz Gruda, yumuşak ve komik unsuru küçük nüanslarla belirten, başarılı bir oyun çıkarıyor. Bernard'ın sevgilisi Catherine'de Yıldız Demire gelince: rolünü iyi ezberlemiş, su gibi okuyor!

Adana

Seyhan kıyısında tiyatro

"Bayram tatilinde Güneye doğru uzananlar, tiyatrosever kimselerse, muhakak Adananın güleryüzlü, temiz, aydınlık ve Türkiyenin belki en rahat tiyatro salonu olan Şehir Tiyatrosunu gidip görmeyi ihmal etmemişlerdir. Eski Halkevleri devrinden kalan bu, sadeliği içinde muhteşem, bina ilk Bölge Tiyatrosu olmak şerefini de kazanmış, bu vesile ile yüksek mimar Ertuğrul Arfın gerçekleştirdiği sanatlı onarım ona yepyeni bir yüz kazandırmıştır.

istantul salaşlarının birinden öbürüne göçeden özel tiyatrolar Ada-

na Şehir Tiyatrosunu görseler, gurbeti göze alıp Seyhan kıyılarına yerleşmeyi düşünürlerdi belki... Çok da iyi ederlerdi, çünkü bu canım tiyatro, kuvvetli bir sanatçı kadrosuna sahip olamamanın sıkıntısı içindedir. Şimdi kapanmış olan mevsimi biraz canlı geçirebilmişse bu, sanatsever Vali ve Belediye Reisinin, yardımcısı Enver Canın devamlı gayretleri ve Devlet Tiyatrosunun Ankaradan uzanan yardım eliyle mümkün olmuştur. Bu yardım elini yalnız Devlet Tiyatrosuna bırakmamak gerek. Bölge Tiyatroları Kanunu çıkıncaya kadar her ödenekli ve özel tiyatro Adanaya yılda bir oyun, bir yönetmen, bir dekor ve bir çift sanatçı verse bu iş kendiliğinden olur. Çünkü, çok şükür, ödenekli ödeneksiz tiyatrolarımızın sayısı bir mevsimin sekiz ayını iki defa dolduracak kadar artmıştır.

"Brooklyn Köprüsü"

Orta Doğu Teknik Üniversitesi oyuncuları bayramdan faydalanarak, Adanaya gelmişler, bu güzel tiyatroda Arthur Millerin birkaç yıl önce İstanbul Şehir Tiyatrosunda "Köprüden Bakış" adıyla sahneye konulmuş olan "Brooklyn Köprüsü"nü oynamışlardır.

Vakası, iş bulmak için Amerikaya kaçak olarak giren İtalyan göçmenleri çevresinde geçen ve muhaceret problemi kadar beşeri bir dramı da derinliğine işleyen bu oyun, bir amatör topluluğu için belki lüzumundan fazla ağırdır. Buna, nisbeten küçük sahneler için düşünülmüş bir dekoru Adana sahnesinin pek geniş sahne ağzını küçültmeden kullanmanın yarattığı uygunsuzluk da katılırsa, Orta Doğu Teknik Üniversitesi oyuncularının, daha mütevazi şartlar içinde, daha kolay elde edebilecekleri bir başarıdan neden yoksun kaldıkları anlaşılır.

Bununla beraber Galip Kardanım ölçülü, canlı sahne düzeni temsilin en dikkati çeken tarafıdır - Avukatın masasını, geri plânda geçenleri sol tarafta oturan seyircilere maskeliyecek şekilde yerleştirmenin hatası da herhalde onun değildir.

Bellibaşh rollerden liman işçisi Eddie'de Yücel Özden, Marco'da Kani Gökpınar gerçek birer istidat olarak belirmektedirler. Catherine'de Ülken Edege -sesini seyirciye duyurmayı henüz bilemiyorsa da-, Rodol-Pho'da da Ersin Üner sevişen çifti sevimli bir oyunla canlandırmışlardır.

Ölümünün 50. yıldönümü dolayısıyla
Ion Luca Caragıale

(1852 —1912)

Lûtfi AY

Son yirmi yıl içinde gerçekleştirilen geniş bir çeviri yayını, Türk okuyucusuna, klasiklerden çağdaş yazarlara kadar, Batı edebiyatının en önemli yazılarını tanıttığı halde komşu memleketlerin milletlerarası ün kazanmış yazarlarından pek az şey dillmize zevrilmiştir. Bunlardan sahnelerimize çıkarılıp oynanan tiyatro oyunları ise parmakla sayılacak kadar azdır. Devlet Tiyatrosunun geçen yıllarda oynadığı Yugoslav yazarı Branislav Nuşiç'in "Yaşlı Aile" ve "Felsefe Doktoru" komedileriyle Yaşar Nabi Nayırın hemen bütün külliyatını çevirdiği ve yayınladığı Rumen yazarı Panait İstrati'nini romanları dışında, bu alanda pek bir şey yapılmamıştır. Oysaki, sosyal bünyeleri, töreleri, Batılılaşma gayretleri bakımından birçok benzerlikler bulabileceğimiz komşu memleketlerin, bilhassa tiyatro, edebiyatını tanımamızda fayda vardır..

Meselâ şimdi, ölümünün ellinci yıldönümü anılmakta olan Rumen tiyatro yazarı lon Luca Garagiale, sosyal ve politik satır alanında ün kazanmış, bu bakımdan tanımaya ve incelemeğe değer bir sanatçıdır. En beğenilen komedisi "Kaybolan Mektup" birçok dillere çevrilmiş, bu arada Fransızcaya da çevrilerek 1955 de Pariste oynanmıştır. Bu vesileyle Fransız eleştirmecilerinin Gogole benzetmekte sözbirliği ettikleri Caragıale, "Kaybolan Mıektup"ta, 1884 Kumanyasının, seçim telaşı ve oyunları içinde kaynaşan büyük toprak sahibi -burjuva toplumunu, bir taşra kasabasının çeşitli tipleri ve yerli renkleri arasından, ustaca tasvir etmektedir. Çizdiği tabloda, satır bakımından ilk akla gelen tesir "Müfettiş'inki olmakla beraber, oyununun teknik yapısı bakımından bir Labiehe'in, hattâ - bir oyununu çevirmiş olduğu . Scribe'in, kişilerinin ve karakterlerinin beşeri dokusu bakımından da bir Çehovun tesirlerini farketmemeğe imkân yoktur.

Bir oyuncu ailesinin çocuğu olan Caraglale, 1852 de, Haimanale - "Avaralar" - köyünde doğmuştur. Zamanın büyük aktörü Çostache Caragiale amcasıydı, onun için çocukluğu tiyatro kulislerinde geçmiş, Bükreş konservatuvarında İki yıl amcasının mimik ve deklamasyon derslerine devam etmiş, babasının zoruyla Hukuk tahsilime başlamış, Ploeştl mahkemesinde zabıt kâtipliği etmiş, sonra Bükreşe dönmüş, Devlet Tiyatrosuna suflör ve sekreter olarak girmiş, Iorgu amcasının gezginci tiyatro kampanyasıyla bütün Moldavyayı dolaşmış, daha sonra tiyatroyu bırakarak gazeteciliğe başlamış, gece musahhihi olarak girdiği Timpul" gazetesinde çabuk ilerlemiş, yazarlık ve yazı İşleri müdürlüğü yapmış, "Diken" adlı bir de mizah dergisi çıkarmıştır. Tiyatro yazarı olmak için beslediği şiddetli arzuyu gerçekleştirmesine yanyacak malzemeyi, hele sosyal ve politik olayları gözleme imkânlarını ona kazandıran da bu gazetecilik yılları olmuştur.

İlk tiyatro denemesi olarak Parodinin "Mağlûp Roma" adlı oyunundan yaptığı manzum çevirt ile dikkati çekmiş, sonra, dahil olduğa Junimea" edebi topluluğunda ilk telif oyunu olan "Fırtınalı Bir Gece" yi vermiş - 1878 -, bunu "Leonida Baba ve Muhalefet" . 1879 -, şaheseri sayılan "Kaybolan Mektup" - 1884 -, "Karnaval Sahneleri" - 1886 . ve, Mr köy dramı olan, "Öç" takibetmiş'tir.

"Kaybolan Mektup"un kazandığı büyük başarı ona şöhretin kapılarını açmış, ama politik düşmanlar da kazandırmıştır. Duyduğu hayal kırıklığı içinde. 1804 de, Almanyaya göç etmiş, yazı hayatına orada devam etmiş ve 1912'de Şerlinde ölmüştür.

Kumanyanın Moliere'i diye anılan I. L Caragiale'nin komedilerinden birinin, bilhassa "Kaybolan Mektup" un, dilimize çevrilmesi, sahnelerimizde oynanması, tercüme repertuvarımızı zenginleştirmiş olacaktır.

SİNEMA

Festivaller

Cannes'daki şenlik

Tpestival Sarayının kapısı önüne gelip duran otomobilden inen genç kadında herhangi bir fevkalâdelik yoktu.. Saçları yeni yapılmıştı. Başında küçük incilerle süslenmiş ve kendisine son derece yakışan bir taçcık vardı. Sıkısıkıya sarındığı mantosunun yakası ve kolları beyaz kürkten yapılmıştı. Salına salma geldi, kordonun araladığı yoldan geçti ve tam Festival Sarayının merdivenlerini çıkıyordu ki, ansızın, halka ve bekleşen gazete fotoğrafçılarına döndü ve sıkısıkıya sarındığı mantosunu - sıyırıverdi. Asıl kızılca kıyamet de o zaman koptu. Kalabalık, şaşkınlık içinde dalgalandı, gazete fotoğrafçılarının flâşları arka arkaya patladı ve polisler hayli dekolte bir bikini mayo ile kendisini cömertçe teşhir eden genç kadının üzerine yürüdüler.

Olay, XV. Canes Film Festivalinde cereyan ediyordu ve eski deyimle, bu türlü davranışlar biraz da "vaka-i âdiye"den sayılabilirdi.' Genç yıldız adaylarının prodüktörlerle rejisörlerin gözlerine girebilmeleri için deneye deneye çiğnenmiş sakıza döndürdükleri bu yol artık pek geçer akçe değildir, festivallere renk katan unsurların da hemen başında gelenektedir.

XV. de bir festival

Dört büyük uluslararası festivalin başında gelen Cannes -diğerleri Venedik, Berlin ve değişmeli Moskova ile Karlovy Vary'dir- Festivali, bir çok bakımlardan öbür festivallere bakarak daha büyük önem taşımaktadır. Jüri daha ilgi çekici kişilerden kurulmakta, varılan yargılarda bi çeşitli ve sert tartışmalara yol açmamaktadır. 1962 yılı Cannes Festivali büyük jürisinin üyeleri arasında Jean Dutourd -Başkan. Fransız sinema yazarı ve tenkitçisi-, Romain Cary -Romancı-, Sophie Desmaret- Fransız sinema ve tiyatro oyuncusu-, Henry Deutchmesiter -prodüktör-, Charels Ford - Sinema tarihçisi ve tenkitçi -, Françoise Truffaut - Rejisör -, Yuri Raifman - Rus sinema yazarı ve rejisörü -, Tetsuro Furukaki - Japonyanın eski Paris Büyükelçisi -, Mario Soldati - Rejisör -ve Kawalerovicz - Polonyalı rejisör - yer almıştır.

"Starlett" Festivalde ilgiyi üzerine çekmeğe çalışıyor

Çiğnenmiş sakızlar

Cannes'a özgü olmayan ilk anlaşmazlık, jürinin yanlış kişiler arasından seçilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Sinema sanatı ile uzak yakın bir ilgisi olmayan eski Büyükelçi Furukaki, jüri üyelerini her gün gördükleri filmler üzerinde, basın mensupları önünde açık oturumlu bir tartışmaya çağırmıştır. İtalyan rejisörü Soldati ise "Boccacio 70" adlı İtalyan filminin, uzunluğu yüzünden kesintilere uğramasını protesto amacıyla jüriden çekilmeyi denemiş, fakat ısrar karşısında kalmıştır. Bu türlü düzensizlikler, Cannes Festivalinde ilk olarak rastlanan şeylerdir ve bütün suç, orta kırat bir tenkitçi ve sinema yazarı olan Başkan Jean Dutourd'un güçsüz kişiliğinden çıkmıştır.

Filmler

Her yıl gelenek haline getirilen başlangıç gecesinde özel olarak ve yarışma dışı gösterilen film, bu yıl dört ünlü İtalyan rejisörünün' ortak eseri "Boccacio 70" seçilmişti. Film dört. ayrı hikâyeden meydana gelmiş ve sırasıyla Federico Fellini, Luchino Visconti, Vittorio De Sica ve Mario Monicelli tarafından idare edilmişti. Ama ne var ki, film uzunluk bakımından dört saate yakın bir süre tutuyordu ve seçiciler, kurtuluşu Monicelli'ye alt son bölümü makaslayıp atmada bulmuşlardı. Bu ise festivalin ilk şenliğini koparmaya yetti de arttı bile. Monicelli haklı olarak karşı çıktı, kendisini sinema yazarlarıyla jüri üyesi Mario Soldati de destekleyince, ilgi beklenmedik bir şekilde "Boccacio 70" üzerine çevrildi ve dedikodu, festival sonuna kadar sürdü.

Dört hikâyeli ve dört rejisörü "Boccacio 70" in birinci bölümü Fellini'ye aitti. "La Strada" ile "La Dolce Vita"nın usta ve kişilik sahibi rejisörü, kendi bölümünün hikâyesine hayli hızlı bir tempoyla girmekte, fakat giderek, hızını ve anlatım gücünü

yavaş yavaş kaybetmektedir. Öyle ki, Fellini gibi, ustalığını sinema dünyasına kabul ettirmiş bir rejisörün kısa sureli ve küçük soluklu bir hikayeyi derleyip toplamada gösterdiği güçsüzlük - daha doğrusu yılgınlık - şaşırtıcı olmuştur. Fellini"nin "Dr. Antuan"ından sonraki hikâyede, "Çalışma" da da, Visconti'nin, meslekdaşından aşağı kalır bir yanı yoktur. Nihayet yirmi dakika süren bir hikayede Visconti, yanlış bir tutumla uzun ve sıkıcı konuşmalara yer vermiş, detaylara indikçe inmiş ve Fellini'nin sonundan kendini kurtaramamıştır. Kesilen ve gösterilmeyen Monicelli'nin bölümü bu yana bırakılırsa, üç rejisör arasında en başarılısı eski ve yorgun usta De Sica'dır. Hafifmeşrep bir hikâye seçen De Sica, baş oyuncu olarak yine Sophia Loren'i kullanmaktadır ve îki sanatçı, geçen yılki filmleri "La Ciociara - Çarıklı Kadın" dan daha da ileri bir başarıya ulaşmışlardır.

Festivale katılan 'uluslar arasında değer yönünden yine Fransızlar ağır basmaktadırlar. Gerçi İtalyanların elinde bir Michelangelo Antonioni'li "Eclîps - Güneş Tutulması" vardı ama, geçen yılın Berlin Festivalinde büyük armağanı "La Notte - Gece"siyle kazanan Antonioni'ye birinci armağan için büyük şans tanıyanlar hemen hemen yok denecek kadar azdı.

Fransızlarınkiler

Sıradaki lüle Fransız filmi Raymond Rouleou'nun bir bale - sinema uygulaması olan "Les Amants de Teruel - Teruel Âşıkları" adını taşıyordu. Şimdi artık şakaklarına "kar yağmış" bir kişi olan rejisör Rouleau, meslek olarak bu dalı seçmeden önceleri sinemanın ve tiyatronun Valentino kadar sevilen ve "tapılan" bir oyuncusuydu. Rouleau, filmi "Teruel Âşıklan"nın serüvenini şöyle anlatmaktadır: "Herşey Sarah - Bernardt Tiyatrosunun sahnesinde başladı. "Teruel Âşıkları" adlı bir bale dramını sahneye koymuştum. Bunun da üçte biri kadar bir bölümü bana bırakılmıştı. Geri kalan öbür bölümler Jean Renoir, Roger Pierre ve Jean - Marc Thibault tarafından meydana getirilmişti. Benden Belçika televizyonu için bu baleyi filme almamı istediler. Farkımda olmadan renkli bir dokümanter - belge filmine döndü ve giderek orta uzunlukta düşünülen film sonunda uzun metrajlı 'Teruel Âşıkları' olarak karşıma ve karşınıza çıkıverdi."

Konuya göre, gezginci bir tiyatro trupu, günlerden bir gün Issy - Les Moulineaux'ya geliyor ve temsillerine başlıyor. Piyeste kadın kahramanın aşığı rolündeki erkek oyuncu değiştirilmiştir. Sebebi ise, oyunun gerçek hayatta da sürdürülmesi ve erkeğin kadına kur yapmasıdır. Oysa, kadın evlidir ve kocası da piyesteki evli erkek kahramanı canlandırmaktadır. Temsilin birinci gecesinde âşık, beklenmedik bir anda çıkageliyor ve önüne geçilmez korkulu olay da patlak vermekte gecikmiyor. Koca ile âşık çatışıyorlar, kan akıyor ve kadın oyuncu, seyircilerin gözü önünde ve sahnede çıldırıyor. Filmin oyuncuları, Ludmilla Tcherina, Milenko Bonovitch ve R. L. Lafforgue'dur. "Teruel Aşıkları" gerçekte dans üzerine çevrilmiş: bir film niteliği taşımamaktadır. Rejisörünün açıklamasına göre de bağnaz bîr koreografın idaresinde çevrilmiş bir bale filmi de sayılmamalıdır. Açık anlamıyla ne balenin, ne tiyatronun ve ne de sinemanın bir ürünüdür. "Teruel Âşıkları" heyecanlı, dramatik ve konusu Issy - Les Moulineaux' da geçen, ancak tutku ve psikolojik anların gerektirdiğinde dansa yer veren dramatik bir hikâyedir. Bu yoldan gidildiğinde dansalar hareketli sahneleri birleştirmekte ve hiç bir zaman da ayrı bir eleman olarak gözükmemektedir.

Çıplak "Starlett"
Gövde gösterisi

Festivalin en ilgi çekici filmlerinden biri, yine Fransızların, fakat bu defa bir kadın rejsörün, Agnes Varda'nın fimi "Cleo de 5 A 7 - Saat 9 ile 7 Arasında Cleo" dur. Cleo adlı bir genç kadının hayat serüveninden herhangi bir günün saat 5 iyle 7 si arasındaki iki saat tutarında bir süreyi ele alan Varda, festivalin "sürprizi"ni getirmiştir. Henüz gerçek üne erişmemiş, aptal ve basit davranışlı bir şarkıcı olan Cleo, saat 6' da bir falcıya fal baktırıyor. Üstelik, hastadır da. Saat 7'de doktora gidecek, hastalığının nedenin) Öğrenecektir. Doktorlar gençkadının vücudundan bir parça almışlar, tahlile göndermişler ve sonucu öğrenmesi için saat 7'de kendisini çağırmışlardır, Bu, sonradan ağır ağır bindirecek olan ölüm korkusunun başlangıcıdır. Rejisör Agnes Varda, bu filminde kahramanı Cleo'nun kişiliğinde toplumun çeşitli korkulu yanlarını açıklamaktadır. Cleo'nun hastalığı tekil ve kişisel bir hastalık olmaktan çok, çoğul ve toplumsal bir hastalıktır, Agnes Varda, sinema anlatımında da klâsik ölçülerin dışına uğramaktadır. Cleo'nun hikâyesi belli bir süre içinde ve belit bir saman sınırlandırmasında geçmektedir. Bu zaman, aşağı yukarı filmde de gerçekteki oranda değerlendirilmiştir.

Cleo'nun üç dakikası, filmde de üç dakika sürmektedir. Fakat öte yandan bir - iki dakikaya sığdırılmışlar ise, gereğinden çok uzatılmaktadır ki, gerçekte de ayni süreli bir oluş, çoğu zaman gereğinden daha da uzun gelebilir. Varda'nın oyuncuları, Corinne Marchand, Antoine Bourseiller, Dorothee Blanche ve Michel Legrand'dır.

Futbol

Ümitliler, ümitsizler

Bir Uruguaylıya göre kupayı Uruguay kazanacaktır. Tam 24 yıl önce İhdasına karar verilen ve ilk defa. 3930 yılında Uruguayda yapılan Dünya Kupası şimdiye kadar dört defa Avrupada, iki defa da Güney Amerikada yapılmış, Güney Amerikada yapılanları Uruguay kazanmıştır. Yedinci Dünya Kupası maçları da bir Güney Amerika memleketi olan Şili de yapılacaktır.

Bir Brezilyalı ise kupanın sahibinin Brezilya olacağını ileri sürmektedir. Brezilya son şampiyonluğa kadar daima hakettiği sonuca ulaşamamış, hatta kendi memleketinde yapılan Dördüncü Dünya Kupasını bile Uruguaya kaptırmıştır. Ancak 1958 de şans dönmüştür. Brezilyanın Şilide birinci olmasına hiçbir mâni yoktur.

Bir İtalyan ise kupanın büyük bir sürprizle sona ereceğini ve bu beklenmedik sürprizi İtalyanın yapacağını ileri sürmektedir. İtalyan, Sivörili Altafin'li takımına güvenmekte ve 1934 ile 1938 deki birinciliklere bir yenisinin ekleneceğine inanmaktadır.

Aynı şekilde Macaristan, Almanya, İngiltere, Yugoslavya, Arjantin, İspanya da Şiliye ümitli gitmişlerdir. Ev sahibi Şili, iddialı misafirleride kupayı kaptırmamak arzusundadır. Onaltı memleket içinden İsviçre, Bulgaristan, Çekoslovakya, Meksika ve Kolombiya Şilideki maçlardan fazla birşey beklememektedirler.

30 Mayıs 1962 çarşamba günü Şilinin dört şehrinde başlayacak olan yılın en büyük mücadelesi yalnız finallere katılacak onaltı millette değil, bütün dünyada büyük ilgi toplamıştır. Dünya sporunda bütün gözler Şiliye çevrilmiş ve dünyanın dört bir köşesinden Şiliye turist akını başlamıştır. 17 *gün* sürecek olan Dünya Kupasını seyredebilmek için turistler ve Şilililer günlerce önceden tedbir almak zorunda kalmışlardır. Şili bu büyük organizasyon için aylar öncesinden hazırlığa girişmiş, ev sahibi olarak gerekenleri temine çalışmış ve ayrıca kazanç getirecek pul ve hatıra eşyalar çıkarmıştır.

Şimdi Şilililer ve dünyanın bütün sporseverleri 30 Mayısı beklemektedirler. 30 Mayısta dünyanın en iyi futbol oynayan milletleri, dünyanın en iyi futbol oynayan futbolcuları ve en şöhretli spor adamlarının mücadelesi başlayacaktır.

Kupa peşinde

Tahminlere göre şampiyonluk Brezilya, Rusya ve Uruguay tarafından paylaşılacaktır. İkinci derecede şanslı olarak Şili, Macaristan, İngiltere, Yugoslavya, İtalya ve Almanya gösterilmektedir. Geçen kupanın birincisi Brezilya aynı başarıyı tekrarlayabildiği takdirde kupayı kazanmakta fazla güçlük çekmiyecektir. Brezilya Dünya Kupasına bütün milletlerden önce hazırlanmaya başlamış, şampiyon Unvanını korumak için her türlü tedbiri almıştır. Rusyanın hazırlığı ise Brezilyadan az sayılmamaktadır. Çünkü Rus takımı, Güney Amerikanın iklimine uyabilmek için bir süre önce Güney Amerikada turneye çıkmış, Uruguay, Arjantin, Şili ve Brezilyada maçlar yapmıştır. Aynı şey diğer milletler için de söylenebilir.

Bu hazırlanma bugün onaltı millet idarecileri için bir endişe halini almıştır. Onaltı milletin antrenör ye menejerleri, futbolcularını gerektiği şekilde hazırlayabilmek, formlarını muhafaza edebilmek ve en küçük bir sakatlanmaya yol açmamak için gayret etmekte, bu arada aşırı bir disiplin uygulamaktadırlar. 1962 Dünya Kupası onaltı milletin mücadelesi olduğu kadar, dünyanın en ünlü futbolcuları Brezilyalı Pele, Garrincha, Pepe, İtalyan Sivori, Altafini, Sormani, Rus Netto, Yasin, Meshi, İngiliz Haynes, Greaves, İspanyol Puskaş, Di Stefano, Alman Seeler, Szmamak'ın ve nihayet en ünlü menejar ve antrenörler Winterbottom - İngiltere - Herberger - Alman -, Kaçalin - Rus -, Feola - Brezilya -, Gioavi - İtalya -. Herrera -. İspanya - nın da mücadelesi olacaktır.

VATAN
İLERİCİ
AYDININ
GAZETESİ
VATAN
OKUMAK BİR İHTİYAÇTIR

A. Ayhan
Ziraat Bankasında açtıracağınız bir
tasarruf hesabı size huzur verecektir
T. C. ZİRAAT BANKASI